

# شورای انقلاب اسلامی ایران

انتخاب گردیدند و در مرحله بعد، پس از شهادت استاد مطهری، آقایان مهندس میر حسین موسوی، احمد جلالی و دکتر حبیب الله پیمان انتخاب شدند و آقای مسعودی، به کار اجرایی رفت.

وی در رابطه با نقش مرتضی مطهری چنین می‌نویسد:

طبعاً چون امام حرف‌ها را برای ایشان زده بودند، مرجع برای ما ایشان بودند. بیشتر نص امام را از ایشان بایست می‌شنیدیم... ایشان، بیشتر از ما، مسائل فکری برایشان مطرح بود تا عملی و در گذشته هم این طوری بود. در شورای انقلاب اسلامی هم این طوری بود. خیلی مواظب بود که خطوط انحرافی فکری که آن روز در جامعه ما وجود داشت و سر و صدا هم زیاد داشت. اینها در شورای انقلاب راه پیدا نکنند.

در ۲۲ دی ۱۳۵۷ امام خمینی تشکیل شورای انقلاب را اعلام نمود. وی در بخشی از اطلاعیه خویش گفت:

... به موجب حق شرعی و براساس رأی اعتماد اکثریت قاطع مردم ایران که نسبت به این جانب ابراز شده‌است در جهت تحقق اهداف اسلامی ملت، شورایی به نام شورای انقلاب اسلامی مرکب از افراد با صلاحیت و مسلمان و متعهد و مورد وثوق، موقتاً تعیین شده و شروع به کار خواهند کرد. اعضای این شورا در اولین فرصت مناسب معرفی خواهند شد. این شورا موظف به انجام امور معین و مشخصی شده‌است از آن جمله مأموریت دارد تا شرایط تأسیس دولت انتقالی را مورد بررسی و مطالعه قرار داده و مقدمات اولیه آن را فراهم سازد.

عزت‌الله سبحانی از اعضای شورای انقلاب درباره این شورا می‌گوید:

شورای انقلاب آینهی تمام نمای ملت ایران و انقلاب بزرگ و فراگیر آن نبود، طرفداران شریعتی و نمایندگان احزاب سیاسی و ملی قدیم در آن‌جا نبودند، از نمایندگان جوانان و دانشجویان فعال هم هیچکس نبود، از چپ‌ها و مارکسیست‌ها هم هیچکس در آنجا نماینده نداشت، مجاهدین نماینده نداشتند، ولی آقایان روحانیون شورای انقلاب در سال ۵۸ تا ۵۹ من را به‌عنوان نماینده مجاهدین و اصحاب مرحوم دکتر شریعتی تلقی میکردند، میلیون هم بطور اخص نماینده نداشتند.

[2]

## ۲ فعالیت‌های شورای انقلاب اسلامی

از اولین روز ورود خمینی بحث‌های مهمی از قبیل تشکیل دولت، تشکیل مجلس، ایجاد مجلس مؤسسان مجلس خبرگان در این شورا مطرح شد. در اولین گام، شورا، بازرگان را به عنوان نخست وزیر دولت موقت پیشنهاد و خمینی نیز او را منصوب کرد. بعد از پیروزی انقلاب در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ شورای انقلاب و دولت موقت تحت لوای رهبری خمینی و مشروعیت حاصله

شورای انقلاب اسلامی نهادی بود که امام خمینی برای مدیریت انقلاب در داخل ایران در ۲۲ دی‌ماه ۱۳۵۷ تشکیل داد و تا پیش از تأسیس مجلس نهاد قانون‌گذار در ایران به شمار می‌آمد. وجود این شورا پیش از پیروزی انقلاب در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ و در ماه‌های آغازین پس از پیروزی به جهت مسائل امنیتی فاش نشده و این شورا در ابتدا به صورت محرمانه و غیر علنی فعالیت می‌کرد.

شورای انقلاب در تیرماه ۱۳۵۹ منحل شد. تعدادی از اعضای شورا همچون مرتضی مطهری، سید محمود طالقانی، محمدجواد باهنر، محمد بهشتی و ولی‌الله قرنی در ماه‌های آغازین پیروزی انقلاب کشته شدند و بیشتر اعضای باقی‌مانده شورا از جمله مهدی بازرگان، احمد صدر حاج سید جوادی، یدالله سبحانی، عزت‌الله سبحانی، صادق قطب‌زاده، ابوالحسن بنی‌صدر، ابراهیم یزدی، حسینعلی منتظری، علی‌اکبر معین‌فر و حبیب‌الله پیمان در سال‌های بعد مغضوب حکومت جمهوری اسلامی واقع شدند.

## ۱ تشکیل شورای انقلاب اسلامی

با اوج‌گیری تظاهرات مردم، در سال ۱۳۵۷ خورشیدی، اندیشه تأسیس «شورای انقلاب اسلامی» مطرح شد که با سفر مرتضی مطهری به پاریس، این اندیشه، با امام خمینی در میان گذاشته شد.

پس از تشکیل شورایی از سوی امام خمینی به نام شورای انقلاب اسلامی افرادی که در مراحل مختلف به آن راه یافتند عبارت بودند از: مهدی بازرگان، ابراهیم یزدی، عزت‌الله سبحانی، میرحسین موسوی، ابوالحسن بنی‌صدر، صادق قطب‌زاده، محمود طالقانی، اکبر هاشمی رفسنجانی، یدالله سبحانی، محمد بهشتی، مرتضی مطهری، حبیب‌الله پیمان، احمد صدر حاج سیدجوادی، محمدرضا مهدوی کنی، سید عبدالکریم موسوی اردبیلی، محمدجواد باهنر، حسن حبیبی، مصطفی کتیرایی، علی اصغر مسعودی، ولی‌الله قرنی، عباس شیبانی، احمد جلالی، علی‌اکبر معین‌فر و رضا صدر.<sup>[۱]</sup>

اکبر هاشمی رفسنجانی، در این باره چنین نوشته‌است:

آقای مطهری، در مراجعت از سفر پاریس، دستور رهبر عظیم‌الشان انقلاب ایران (۱۳۵۷) را مبنی بر تشکیل شورای انقلاب اسلامی، آوردند. امام خمینی، آقایان شهید مطهری، شهید بهشتی، شهید باهنر، هاشمی رفسنجانی و موسوی اردبیلی را به عنوان هسته اولیه شورای انقلاب اسلامی تعیین و اجازه داده بودند که افراد دیگر، با اتفاق نظر این پنج نفر، اضافه شوند و در جلسات ابتدایی، تصمیم بر این شد که حتی‌الامکان، ترکیب شورا، از اعضای روحانی و غیر روحانی، به نسبت مساوی و نزدیک به هم باشد. ترتیب انتخاب اعضای دیگر و تکمیل آن شورا، چنین بود: پیش از پیروزی انقلاب اسلامی، آقایان سید محمود طالقانی، سید علی خامنه‌ای، محمد رضا مهدوی کنی، احمد صدر حاج سید جوادی، مهندس مهدی بازرگان، دکتر یدالله سبحانی، مهندس مصطفی کتیرایی، سرلشکر ولی‌الله قرنی، سرتیب علی اصغر مسعودی، به اتفاق آراء، به عضویت انتخاب شدند. پس از پیروزی انقلاب ایران (۱۳۵۷) و تشکیل دولت موقت، آقایان بازرگان، سبحانی، کتیرایی، حاج سید جوادی و قرنی، به دولت و ارتش منتقل شدند و به جای آن‌ها، آقایان دکتر حسن حبیبی، مهندس عزت‌الله سبحانی، دکتر عباس شیبانی، ابوالحسن بنی‌صدر و صادق قطب‌زاده

آخرین اعضای شورا عبارت بودند از محمد حسینی بهشتی، سید علی خامنه‌ای، موسوی اردبیلی، محمد جواد باهنر، هاشمی رفسنجانی، حسن حبیبی، عباس شیبانی، ابراهیم یزدی، حسینعلی منتظری، مهدی بازرگان، عزت‌الله سحابی، صادق قطب زاده، علی اکبر معین فر و ابوالحسن بنی صدر.<sup>[4]</sup>

## ۵ جستارهای وابسته

- فهرست دولت‌های جمهوری اسلامی ایران

## ۶ منابع

- صورت مذاکرات شورای انقلاب، مقدمه به قلم اکبر هاشمی رفسنجانی، ج ۱
- مجله سروش، یادنامه شهید مطهری، اردیبهشت ۱۳۶۲
- تشکیل شورای انقلاب مرکز اسناد انقلاب اسلامی
- کتاب روزها و رویدادها، مرکز فرهنگی تربیتی نور ولایت، ۱۳۷۹
- انقلاب اسلامی از نگاه دیگران، وحید الزمان صدیقی، انتشارات اطلاعات
- گفتگو با عزت‌الله سحابی در روزنامه شرق
- شورای انقلاب و پایه‌گذاران مغضوب جمهوری اسلامی دویچه وله

## ۷ پانویس

- ↑ انتخاب های انجام شده در نظام ولایتی - محمد ملکی : - روزآتلاین
- ↑ انتخاب های انجام شده در نظام ولایتی - محمد ملکی : - روزآتلاین
- ↑ نمایش عضو مجلس تدوین : حسینعلی منتظری نجف آبادی
- ↑ آفتاب - ابراهیم یزدی به ۸ سال زندان محکوم شد

از حمایت‌های مردمی، زمام امور را به دست گرفتند. دومین اقدام شورا تشکیل "کمیته موقت انقلاب اسلامی" برای دفاع ازانقلاب و مقابله با ضد انقلاب در شهرها بود که حکم انتصاب مهدوی کنی به عنوان سرپرست کمیته مرکزی انقلاب اسلامی صادر شد. مصوبه مهم دیگر شورای انقلاب، تصویب اساسنامه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در دوم اردیبهشت ۱۳۵۸، بود. شورای انقلاب، ملی شدن بانک‌ها، سامان بخشیدن به دادگاه‌های انقلاب، برگزاری همه پرسی در رابطه با نظام جمهوری اسلامی، بررسی پیش نویس قانون اساسی و انتشار آن در جراید، تصویب قانون شوراهای محلی، تصویب ملی شدن صنایع بزرگ، تصویب آیین نامه مجلس خبرگان، برگزاری انتخابات ریاست جمهوری، انتخابات مجلس شورای اسلامی و... را انجام داد.

ریاست این شورا در ابتدا بر عهده مرتضی مطهری بود و پس از مرگ او طالقانی جای او را گرفت و با مرگ وی ابوالحسن بنی صدر به ریاست آن رسید. اولین رئیس شورای انقلاب مرتضی مطهری که در شب یازدهم اردیبهشت همان سال توسط گروه فرقان ترور شد. محمود طالقانی دومین رئیس شورای انقلاب در ۱۹ شهریور همان سال درگذشت.

به دنبال بحران گروگان‌گیری در سفارت آمریکا در ۱۳ آبان ۱۳۵۸ دولت بازرگان فردای آن روز استعفای خود را تسلیم خمینی کرد. شورای انقلاب بیانیه مهمی خطاب به ملت صادر کرد و یادآور شد که مصمم است در فرصت محدودی، برگزاری همه پرسی درباره قانون اساسی، انتخابات مجلس شورای ملی و ریاست جمهوری و... را به انجام برساند. متعاقب این بیانیه اعلام شد که شورا ترکیب تازه‌ای خواهد داشت و با ادغام دولت در شورا اعضای جدید شورا انتخاب شدند و در اداره مملکت بدین ترتیب تقسیم کار شد.

این افراد فعالیت‌های خود را آغاز نموده و در مدت کوتاهی نسبتاً موفق شدند بر خلأ سیاسی موجود فایق آیند. همه پرسی قانون اساسی در ۱۲ آذر ۱۳۵۸ و متعاقب آن انتخابات ریاست جمهوری در بهمن ۱۳۵۸ برگزار شد و مجلس شورای اسلامی در ۷ خرداد ۱۳۵۹ افتتاح گردید. پس از انتخابات ریاست جمهوری بنی صدر رئیس جمهور منتخب رییس شورای انقلاب گردید .

## ۳ رؤسا

## ۴ پایان کار شورای انقلاب اسلامی

ماموریت شورای انقلاب پس از ۱۸ ماه در ۲۶ تیر ۱۳۵۹ با افتتاح اولین دوره مجلس شورای اسلامی پایان یافت. در سال ۱۳۵۸ شورای انقلاب ابتدا تنها نقش قانون‌گذاری داشت، ولی پس از استعفای دولت موقت در ۱۳ آبان ۱۳۵۸ امور قوه اجرایی نیز به این شورا محول شد و نقش دو قوه را توأمان ایفا می‌کرد. با شروع کار مجلس و شورای نگهبان و دیگر نهادهای مسؤولیت و ضرورت وجودی شورای انقلاب به پایان رسید. لذا در ۱۲ تیر ۱۳۵۹ محمد حسینی بهشتی اعلام کرد:

مسؤولیت شورای انقلاب دو هفته دیگر پایان می‌یابد

سپس آخرین جلسه شورا در ۲۶ تیر ۱۳۵۹ برگزار شد. حسن ابراهیم حبیبی سخنگوی شورای انقلاب، در آخرین مصاحبه خود گفت:

امروز با رسمیت یافتن مجلس شورای اسلامی و کامل شدن اعضای شورای نگهبان قانون اساسی، کار شورای انقلاب که تاکنون وظیفه قانونگذاری را بر عهده داشت نیز به پایان رسید.

# دولت موقت ایران



سخنرانی بازرگان پس از دریافت حکم نخست‌وزیری

**دولت موقت ایران** در سال ۱۳۵۷ که با نام **دولت موقت انقلاب** هم شناخته می‌شود، دولتی در ایران بود که پس از انقلاب از سال ۱۳۵۷ و به منظور رسیدگی به اوضاع به فرمان سید روح‌الله خمینی تشکیل شد و تا ۱۳۵۸، پیش از اعلام استعفای مهدی بازرگان به مدت ۹ ماه (به طور دقیق ۲۷۵ روز) بر سر کار بود.

با پیروزی انقلاب ۱۳۵۷، سید روح‌الله خمینی حکم نخست‌وزیری دولت موقت را به نام مهدی بازرگان صادر کرد. او به مدت ۹ ماه (به طور دقیق ۲۷۵ روز) سمت نخست‌وزیری موقت را بر عهده داشت. پس از اشغال سفارت آمریکا توسط دانشجویان در ۱۳ آبان وی و دولت او به طور کامل استعفا کردند. بازرگان بعد از استعفا از نخست‌وزیری در اولین دوره مجلس به نمایندگی مردم تهران انتخاب شد.

## ۱ تشکیل دولت موقت

پس از ورود سید روح‌الله خمینی در روز ۱۲ بهمن ۱۳۵۷ به ایران، او طی سخنانی در بهشت زهرا وعده تشکیل دولتی انقلابی را داد. او در نطق تاریخی خود گفت:

من تو دهن این دولت می‌زنم، من دولت تعیین می‌کنم،  
من به پشتیبانی این ملت دولت تعیین می‌کنم، من به واسطه  
اینکه ملت مرا قبول دارد (تکبیر حضار)<sup>[۱]</sup>.

در شامگاه ۱۴ بهمن طی جلسهای که با حضور اعضای شورای انقلاب اسلامی در اقامتگاه آیت‌الله خمینی در دبستان علوی شماره ۲ برگزار شد مهدی بازرگان به عنوان نخست‌وزیر دولت موقت تعیین شد. حکم نخست‌وزیری بازرگان در تاریخ ۱۵ بهمن ۱۳۵۷ مصادف با ۶ ربیع‌الاول ۱۳۹۹ ابلاغ شد و در تاریخ ۱۶ بهمن ۱۳۵۷ ذر آملی تاتر مدرسه علوی به او اعطا شد. در حکم نخست‌وزیری بازرگان آمده بود:

## ۲ استعفا دولت موقت

پس از اشغال سفارت آمریکا توسط دانشجویان مسلمان پیرو خط امام و موافقت خمینی با این اقدام آنان، بازرگان و اعضای دولت وی به طور دسته جمعی استعفا نمودند. خمینی هم با پذیرش استعفای آنان، اداره امور کشور را تا زمان برگزاری انتخابات به شورای انقلاب سپردند.

بنا به پیشنهاد شورای انقلاب، بر حسب حق شرعی و حق قانونی ناشی از آرای اکثریت قاطع قریب به اتفاق ملت ایران که طی اجتماعات عظیم و تظاهرات وسیع و متعدد در سراسر ایران نسبت به رهبری جنبش ابراز شده‌است و به موجب اعتمادی که به ایمان راسخ شما به مکتب مقدس اسلام و اطلاعی که از سوابقتان در مبارزات اسلامی و ملی دارم، جنابعالی را بدون در نظر گرفتن روابط و حزبی بستگی به گروهی خاص، مامور تشکیل دولت موقت می‌نمایم تا ترتیب اداره امور مملکت و خصوصاً انجام رفراندوم و رجوع به آرای عمومی ملت درباره تغییر نظام سیاسی کشور به جمهوری اسلامی و تشکیل مجلس موسسان از منتخبین مردم جهت تصویب قانون اساسی نظام جدید و انتخاب مجلس نمایندگان ملت بر طبق قانون اساسی جدید را بدهید.<sup>[۲]</sup>

## ۳ پانویس

[1] <http://fa.wikisource.org/>

Wiki/سخنرانی\_امام\_خمینی\_در\_بهشت\_زهرا

[2] صحیفه امام. موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی. جلد ششم ص. ۵۴-۵۵. شابک ۹۶۴-۳۳۵-۳۵۱-۶.

آیت‌الله خمینی در مراسم اعطا حکم به بازرگان در سخنرانی خود بازرگان را پیشنهاد شورای انقلاب خواند و به بختیار نخست‌وزیر دولت شاهنشاهی اخطار کرد تا با دولت موقت مخالفتی نکند.

# گروگان گیری در سفارت ایالات متحده آمریکا

**تصرف سفارت آمریکا** (به انگلیسی: U.S. Embassy siege) یا **بحران گروگان گیری در ایران** (به انگلیسی: Iran hostage crisis) و هم چنین در ادبیات رسانه‌ای دولتی ایران «**تسخیر لانه جاسوسی**»، به دوران ۴۴۴ روزه‌ای از دشمنی سیاسی-نظامی میان دولت انقلابی ایران و ایالات متحده آمریکا گفته می‌شود که در تاریخ ۱۳ آبان ۱۳۵۸ (برابر با ۴ نوامبر ۱۹۷۹) با حمله تعدادی از فعالان دانشجویی موسوم به دانشجویان پیرو خط امام<sup>[1]</sup> به سفارت آمریکا در تهران آغاز شد و با به گروگان گرفته شدن ۶۶ دیپلمات آمریکایی به یکی از عمده‌ترین بحران‌های بین‌المللی تبدیل شد. گروگان‌گیری در تاریخ ۳۰ دی ۱۳۵۹ (برابر با ۲۰ ژانویه ۱۹۸۱) با پذیرش قرارداد الجزایر از سوی دولت‌های ایران و ایالات متحده آمریکا پایان یافت.<sup>[2][3][4]</sup>

به گزارش بی‌بی‌سی و نیویورک تایمز در دسامبر ۲۰۱۵ اعلام شد که پس از ۳۵ سال کنگره ایالات متحده موفق شده است که قانونی را تصویب نماید که از محل جریمه بانک فرانسوی پاریس که به علت نقض تحریم‌های ایران، سودان و لیبی حدود ۹ میلیارد دلار جریمه شده بود به هر یک از ۵۳ دیپلماتی که ۴۴۴ روز در تهران گروگان گرفته شده بودند حدود ۴ میلیون و چهارصد هزار دلار غرامت پرداخت شود که معادل حدوداً روزی ۱۰ هزار دلار خواهد بود.<sup>[1]</sup>

## ۱ پیشینه

تنها سه روز پس از وقوع انقلاب ۱۳۵۷ و باوجود آن که دولت ایالات متحده دولت جدید ایران را به رسمیت شناخته بود، در صبح روز ۲۵ بهمن ماه، یک گروه مسلح احتمالاً از هواداران سازمان مارکسیست انقلابی موسوم به سازمان چریک‌های فدایی خلق ایران و یا یک گروه مسلح مارکسیست دیگر به سفارت آمریکا در خیابان تخت جمشید یورش بردند. سفیر وقت آمریکا ویلیام سالیوان به تفنگداران دریایی محافظ سفارتخانه دستور داد تا تنها به منظور حفظ جان خود تیراندازی کنند و برای پراکنده کردن چریک‌هایی که اقدام به بالا رفتن از دیوارها کرده بودند، از گاز اشک‌آور استفاده نمایند. با وخیم تر شدن اوضاع، سالیوان با دولت موقت تماس حاصل کرده و از آنها کمک خواست. کارکنان سفارت سپس همگی خود را در اتاق گنبدی شکل مخبره خبر حبس کرده و اقدام به از بین بردن اسناد کردند. پس از آنکه مهاجمان، کارکنان سفارت را به مرگ و آتش زدن اتاق مخبره خبر تهدید کردند، به دستور سالیوان، آنان همگی تسلیم شدند. با اینحال امتناع روح‌الله خمینی رهبر انقلاب ۱۳۵۷، از تأیید اقدام مذکور، ابراهیم یزدی وزیر امور خارجه دولت موقت را قادر ساخت تا به نمایندگی از دولتش، به این تنش پایان دهد. پس از گذشت دو ساعت، نیروهای کمیته انقلاب به همراه یزدی وارد درگیری شده و موفق شدند چریک‌ها را به ترک سفارت ترغیب کنند، به این ترتیب در ساعت دوازده ظهر آن روز، کنترل سفارت آمریکا به دست مقامات دولت موقت افتاد.<sup>[5][6]</sup> همان روز، روزنامه اطلاعات، در صفحه اول خود ذیل تیتر «سفارت آمریکا سقوط کرد» نوشت: «سرانجام سفارت آمریکا به تصرف ارتش انقلاب و چریک‌ها درآمد. مأموران سفارت آمریکا و تفنگداران دریایی که از داخل سفارت تیراندازی می‌کردند، در این دقایق تسلیم شدند و چریک‌ها و افراد مسلح به داخل سفارت رفتند»<sup>[7]</sup> یزدی ضمن عذرخواهی از سالیوان این واقعه را حاصل عوامل کنترل نشده انقلاب دانست و به او اطمینان داد که امنیت آنها از آن به بعد تضمین خواهد شد.<sup>[8]</sup>

دولت موقت مهدی بازرگان به این دلیل توسط خمینی انتصاب شده بود که

روحانیون هوادار او از مهارت مدیریتی لازم برای اداره دولت بی بهره بودند و روحانیون میانه‌رو و ملیون نیز با مداخله آنان در سیاست مخالفت می‌ورزیدند. دولت موقت، ائتلافی از ملی‌گرایان مذهبی و سکولار بود که به رغم برخوردار بودن از برخی امتیازات مهم، نتوانست زمینه پیشرفت ناسیونالیسم ایرانی را به عنوان یک عامل سیاسی عمده در ایران پس از انقلاب فراهم کرده و از اوج‌گیری بنیادگرایی شیعه جلوگیری کند.<sup>[9]</sup> در آن برهه زمانی که محبوبیت افراد به میزان «انقلابی بودن» و نه لزوماً منطقی بودن طرح‌های آنان برای آینده بستگی داشت، دولت موقت نسبت به خواست اجتماع، بی تفاوت یا حتی مخالف و از برقراری ارتباط با طبقات پایین اجتماع عاجز بود. همزمان خمینی که از پایگاه مردمی بالایی برخوردار بود، زیرکانه به تقویت هواداران خویش در سازمان روحانیت و گسترش نهادهای تازه تأسیس انقلابی و دیوان‌سالاری دولتی اقدام کرد. اقدامی که نوعی دولت در دولت محسوب می‌شد.<sup>[10]</sup>

اندکی پس از آغاز به کار دولت، مجلس تازه تأسیس خبرگان که اکثراً از هواداران خمینی تشکیل می‌شد، اقدام به تدوین قانون اساسی کرد. در این قانون، اختیارات وسیعی به خمینی به عنوان ولی فقیه از جمله فرماندهی نیروهای مسلح و تعیین نیمی از اعضای شورای نگهبان داده شده بود. ملی‌گرایان، چپ‌گرایان و مجاهدین خلق با این قانون به مخالفت برخاستند، اما شدیدترین مخالفت‌ها از سوی آیت‌الله کاظم شریعتمداری روحانی میانه‌رو بود. در این زمان، هواداران روح‌الله خمینی یا «مکتبی‌ها» هنوز کاملاً قدرت را دست نگرفته بودند و از این‌رو به چالش طلبیدن آنان امری ممکن بود، اما مخالفان ولایت فقیه، در متحد شدن با یکدیگر ناتوان بوده و از یکدیگر حمایتی به عمل نیاوردند. در حالی که چپ‌گرایان و ناسیونالیست‌ها سرگرم هماهنگ کردن استراتژی خود در مخالفت با قانون اساسی بودند، بحران گروگان‌گیری کارکنان سفارت آمریکا روی داد. این اتفاق، وضعیت سیاسی کشور را دگرگون کرد، مانع طرح مباحث جدی درباره قانون اساسی شد و ملی‌گرایان و چپ‌ها را وادار به عقب‌نشینی و اخذ موضع دفاعی کرد. ضمن اینکه موازنه نیروها، به گونه‌ای آشکار به نفع حامیان روح‌الله خمینی رقم خورد و بار دیگر هرچند ناخواسته، ایالات متحده عامل تغییر مسیر سیاسی ایران شد.<sup>[11]</sup>

## ۲ بحران گروگان‌گیری

بازرگان در دوران ریاست خود، مجدانه تلاش می‌کرد زمینه برقراری روابط مستحکم و دو جانبه با آمریکا را فراهم آورد، سیاستی که توسط ابراهیم یزدی وزیر امور خارجه وی نیز مورد حمایت بود. قرار بر این بود که با میانجیگری بازرگان، دیداری میان خمینی و نمایندگان آمریکایی در تهران صورت گیرد، از این‌رو بازرگان برای پذیرش سفیر معرفی شده جدید آمریکا اعلام آمادگی نمود. اما سنای آمریکا در ماه مه ۱۹۷۹ (اردیبهشت ۱۳۵۸) قطعنامه‌ای را که پیش‌نویس آن توسط دو سناتور نزدیک به شاه، تهیه شده بود، تصویب کرد. به موجب این قطعنامه، دولت ایران به دلیل اعدام‌های فوری مقامات رژیم گذشته محکوم شده بود. دولت بازرگان بر اثر فشارهای وارده از سوی حامیان خمینی و همچنین چپ‌گرایان، اعلام کرد که این قطعنامه نوعی دخالت آشکار در امور کشور بوده و حاضر به پذیرفتن سفیر جدید آمریکا نیست.<sup>[12]</sup>

اما شاید حساس‌ترین مسئله برای ایران، که موجب فراهم شدن بهانه برای تصرف سفارت آمریکا شد، سرنوشت شاه تبعیدی بود. حامیان بانفوذ شاه در آمریکا، که معتقد بودند از سرگیری روابط دوستانه حکومت جدید با



# موج گسترده تظاهرات ضد امپریالیستی در برابر سفارت امریکا



خیابان آیتاله خلخالسی (تخت جمشید سابق) گسارت آمریکا در آن قرار دارد این روزها شاهد تظاهرات ملی و ضد امپریالیستی گروه های مختلف مردم تهران است. در این عکس گروهی از خانواده های تهرانی، با شعار های کوبنده روش ها، انگلیزانه و استعماری آمریکا را محکوم میکنند. آمیز مربوط به وضع سفارت آمریکا در منطقه/پنجاه و نه



گروگان گیری یکی از کارکنان سفارت آمریکا (با چشم بند) توسط دو ایرانی در جریان تصرف سفارت آمریکا.

تظاهرات ضد امپریالیستی در مقابل سفارت آمریکا، ۲۱ آبان ۱۳۵۸

**چندین گروه و سازمان سیاسی همزمان با یکدیگر آنرا برگزار کردند**

**تظاهرات بزرگ ضد امپریالیستی**

**دیروز مردم تهران**

در این روزها شاهد تظاهرات ملی و ضد امپریالیستی گروه های مختلف مردم تهران است. در این عکس گروهی از خانواده های تهرانی، با شعار های کوبنده روش ها، انگلیزانه و استعماری آمریکا را محکوم میکنند. آمیز مربوط به وضع سفارت آمریکا در منطقه/پنجاه و نه

تظاهرات ضد امپریالیستی در مقابل سفارت آمریکا، ۲۶ آبان ۱۳۵۸

با دولت جدید از میان خواهد رفت. «بروس لینگن» (Bruce Laingen) دیپلمات آمریکایی و «هنری پرشت» (Henry Precht) مسئول وقت میز ایران در دیپارتمان امور خارجه آمریکا، با مشاهده جو ضدیت با دولت موقت در ایران، به کاخ سفید توصیه کردند که پذیرش شاه به خاک آمریکا را به تعویق بیندازد. آنان همچنین مدعی شدند که پذیرفتن شاه، موجب تضعیف روند عادی سازی روابط ایران و آمریکا خواهد شد و بهانه لازم را برای تندروها فراهم خواهد کرد تا دولت بازگان را از دور خارج کنند. لینگن حتی ادعا نمود که این امر موجب سقوط سفارت آمریکا در ایران و به گروگان گرفتن اعضای آن خواهد شد. در مقابل زبگنیو برژینسکی (Zbigniew Brzezinski)، مشاور امنیت ملی، خواستار پذیرفتن شاه و به نمایش گذاشتن اقتدار و وفاداری آمریکا به یک دوست قدیمی بود. وزیر خارجه پیشین هنری کیسینجر (Henry Kissinger)، دیوید راکفلر

## بازدید جامعه روحانیت از لانه جاسوسی امریکا



بعد از ظهر دیروز نمایندگان جامعه روحانیت مبارز برای اعلام هیستکی و پشتیبانی از صل انگلی دانشجویان مسلمان بیرون خط امام از محل لانه جاسوسی امریکا بازید بعمل آوردند

دانشجویان مسلمان بیرون خط امام دیروز با سخنرانی به اقامت آیتالله موسوی خوئی او تین روز روز سیاسی خود را به پایان رساندند. در همان هنگام عده بسیاری از مردم که در طول یک هفته گذشته روز ها و شب های خود را در بیرون سفارت گذرانده همراه با دانشجویان بر آسفالت سرد خیابان آیتالله طالقانی نماز برپا داشتند

دانشجویان پس از برپا داشتن نماز به یک جنبی سفارت دست زدند

بازدید داشتن عکس امام خمینی و دادن شعر هایی مبتنی بر عز و راسخ آسمان

به مبارزه با آمریکا در محوطه سفارت به راه می افتادند

انفجاری دیروز را صف فشان فروش پزیر بهرزی مهده گریه بود و در جلوی دهکده ای که به همین مناسبت برپا شده بود صف طویلی از روزه داران بسته شده بود

مشت های گره گرده مغارن ساعت بعد از ظهر دیروز بهرزی چندین بار برجم آمریکا در مقابل سفارت این کشور توسط گروه های

پنجاه در صفات او ۱۰

بازدید روحانیون از سفارت آمریکا.

آمریکا، موجب تقویت جمهوری اسلامی می شود، برای ممانعت از برقراری آن تلاش هایی به عمل آوردند و دولت جیمی کارتر رئیس جمهور وقت آمریکا را به منظور صدور اجازه ورود شاه به آمریکا برای معالجات پزشکی زیر فشار گذاشتند. «سایروس وئس» وزیر امور خارجه آمریکا معتقد بود که به طور حتم، با ورود شاه به آمریکا، تمامی شانسه های موجود برای برقراری روابط



تیتیر روزنامه جمهوری اسامی در ۵ نوامبر ۱۹۷۹ (۱۴ آبان ۱۳۵۸) - اشغال انقلابی سفارت آمریکا

به‌زودی با تشخیص فواید بالقوه چنین اقدامی، نظر خود را تغییر داد و از آن با عنوان «انقلاب دوم ایران» که اهمیتش از انقلاب اول بیشتر بود یاد کرد. نخستین قربانی گروگانگیری، بازرگان بود. از او این اقدام به عنوان نقض قوانین بین‌المللی یاد کرد و خواستار آزادی فوری و بی قید و شرط گروگان‌ها شد. عدم پیروی گروه کوچکی از دانشجویان از بازرگان، ضعف دولت وی را نمایان ساخت و او دو روز بعد استعفا داد. استعفای وی شکستی برای نیروهای ملی‌گرا و میانه رو و پیروزی بزرگی برای دانشجویان حامی خمینی بود.<sup>[19]</sup>

### ۳ عواقب گروگانگیری



گروگانها در حال بازگشت به آمریکا

در جریان اشغال سفارت، کارمندان سفارت تلاش کردند مدارک و اطلاعات محرمانه را از بین ببرند، اما دانشجویان موسوم به پیرو خط امام توانستند بخشی از آن اطلاعات را بازیافت کنند و حدود ۷۰ سند محرمانه توسط ایران منتشر شد. بسیاری از آن اسناد مربوط به فعالیت‌های سازمان سیا در ایران می‌شد.<sup>[20]</sup>

با استعفای بازرگان و آغاز بحران گروگان‌گیری، دانشجویان پیرو خط رهبری گام بزرگی به سوی تحکیم پایه‌های قدرت راست‌گرایان و تحکیم حکومت اسلامی برداشتند. آنان بحران گروگانگیری را کش دادند تا میانه‌روها را تضعیف و قانون اساسی مد نظرشان را به تصویب برسانند. به زودی قانون اساسی اسلامی تصویب و بانگ اعتراض آیت‌الله شریعتمداری در مخالفت با آن به خاموشی گرایید. بحث و مجادله در مورد قانون اساسی، با این ادعا که چنین بحث‌هایی اکنون خائنه‌است، رنگ باخت.<sup>[21][22]</sup> در کشوری که در آن هنگام، «ضدیت با امپریالیسم» رمز پیروزی بود، حامیان خمینی به عنوان قهرمانان چنین امری شناخته می‌شدند. بحران گروگان‌گیری،

(David Rockefeller) و عده‌ای از حامیان نزدیک شاه نیز، کارتر را برای پذیرفتن شاه، تحت فشار قرار دادند. سرانجام کارتر با ورود شاه موافقت کرد. برخی دلیل این تصمیم کارتر را، اقدامات بشردوستانه می‌دانند، برخی نیز معتقدند که کارتر نمی‌خواست در انتخابات ریاست جمهوری آینده، به پشت کردن به یک متحد سالخورده و بیمار، متهم شود. اما عده‌ای دیگر به تئوری «کیسینجر □ راکفلر / چیس مانهاتان» اعتقاد داشتند. بر اساس تئوری فوق‌الذکر، بانک «چیس مانهاتان» تصمیم داشت تا با متقاعد کردن دولت در پذیرفتن شاه و در نتیجه شتاب بخشیدن به خشونت‌ها در ایران، طرح مسدود کردن دارایی‌های ایران را به اجرا بگذارد. در واقع یکی از نخستین اقدامات دولت کارتر، مسدود سازی میلیاردها دلار از سرمایه‌های ایران در ایالات متحده بود؛ سرمایه‌هایی که مقادیری از آنها در بانک چیس مانهاتان سپرده گذاری شده بود. وقتی پرشت تصمیم دولت ایالات متحده را با ابراهیم یزدی (وزیر امور خارجه) در میان گذاشت، یزدی اعتراض کرد و این تصمیم را برای دولت بازرگان بسیار مخاطره‌آمیز خواند. یزدی که از تلاش دوستان شاه برای گرفتن اجازه ورود او به آمریکا اطلاع داشت بارها به صورت غیر علنی سعی کرده بود تا از طریق مذاکره با دیپلماتها، دولت آمریکا را به عدم پذیرفتن شاه ترغیب نماید، اما توصیه پرشت و لینگن تأثیر چندانی بر قضاوت کاخ سفید نداشت.<sup>[13][14]</sup>

پذیرش شاه در ۳۰ مهر همان سال در شورای مرکزی پزشکی، موجب تغییر دورنمای سیاسی ایران شد، خاطرات تلخ مربوط به کودتای سازماندهی شده از سوی سیا در ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ را زنده کرد و انزجار فراوانی نسبت به ایالات متحده در ایران برانگیخت. چپ‌گرایان، دولت موقت را به عدم اعمال فشار کافی برای استرداد شاه و نداشتن زیرکی لازم جهت شناسایی توطئه واشنگتن برای اعاده سلطنت متهم کردند. خیابانهای اطراف سفارت آمریکا در تهران، به میعادگاه چپ‌گرایانی تبدیل شد که پی‌درپی تظاهرات ضد آمریکایی به راه می‌انداختند. در میان ناباوری آنان، هدف اصلی آنها یعنی مقابله با امپریالیسم به صورت داغترین مسئله مورد نظر در کشور درآمده بود. اما نیروهای چپ، توان پیشی گرفتن از گروه‌های مبارز اسلامی را نداشتند. یکی از این گروه‌ها، دانشجویان پیرو خط امام بودند که یک روحانی به نام محمد موسوی خوئینی‌ها، رهبر معنوی آنان محسوب می‌شد. خوئینی‌ها بر این باور بود که دولت موقت به طرز خطرناکی به ایالات متحده نزدیک شده‌است و اجازه ورود به شاه توسط آمریکا، توطئه‌ای سازمان یافته برای فروپاشی نظام جمهوری اسلامی است. به گفته او دانشجویان هوادار خمینی به این نتیجه رسیدند که اشغال سفارت آمریکا، بهترین اقدام در مقابله با آن خواهد بود، چرا که چنین اقدامی دارای بازتابهای گسترده در سطح جهانی است و آنها از این رهگذر می‌توانند انزجار خود را از پذیرش شاه ابراز کنند. طبق ادعای خوئینی‌ها دانشجویان از وی خواستند که خمینی را در جریان این تصمیم قرار دهد، اما استدلال وی در رد این درخواست این بود که ملاحظات سیاسی، امکان رضایت خمینی از این اقدام را منتفی می‌کند و در صورت مخالفت خمینی با این اقدام، دانشجویان، محوطه سفارت را فوراً ترک خواهند کرد.<sup>[15]</sup>

بدین سان دانشجویان، دنبال فرصت مناسبی برای عملی کردن نقشه خود می‌گشتند که دیدار برژینسکی با بازرگان و یزدی در اواخر اکتبر در الجزایر، این فرصت را فراهم ساخت. این دیدار بی‌پروایانه، در آن مقطع حساس توسط تلویزیون سراسری ایران پخش شد و با فراخوان‌های خمینی در تشدید اعتراض دانشجویان به آمریکا، همزمان شد. سه روز پس از این دیدار و در پانزدهمین سالگرد تبعید اجباری خمینی به ترکیه توسط شاه، سفارت آمریکا در تهران ساعت ۱۰ صبح، توسط دانشجویان حامی خمینی مورد حمله قرار گرفت، دانشجویان قفل و زنجیرهای در را با آهن‌بر بردند و با شکستن در به راحتی به حیاط سفارت وارد شدند، و به حریم دیپلماتیک ایالات متحده آمریکا تجاوز نمودند. سفارت در عرض سه ساعت به طور کامل به اشغال آنان در آمد. مانند اقدام قبلی برای تصرف سفارت، کارکنان تلاش کردند تا اسناد را از بین ببرند، ولی مهاجمان به سرعت وارد شده و بیشتر اسناد را به دست آوردند. دانشجویان که تعدادشان کمتر از ۵۰۰ نفر بود، کارکنان سفارت را به گروگان گرفتند. صدها نمونه از اسناد توقیف شد و بحران بزرگی در عرصه بین‌المللی به وقوع پیوست.<sup>[16][17][18]</sup>

خمینی در ابتدا با اشتیاق چندانی از تصرف سفارت حمایت نکرد، ولی

شریعتمداری و حزب جمهوری خلق مسلمان زیر نظر او به مخالفت خود با این قانون ادامه دادند و هنگامی که در درگیری بین آنها و حامیان خمینی، یک محافظ شریعتمداری کشته شد، نیروهای حزب خلق مسلمان، قیامی را در تبریز به راه انداخته و ایستگاه رادیو و تلویزیون شهر را تصرف کردند. سپاه پاسداران به دفتر مرکزی حزب یورش برده و شماری از افراد شورشی توسط دادگاه‌های انقلاب به چوبه دار سپرده شدند. شریعتمداری نیز تا پایان عمر تحت حبس خانگی قرار گرفت.<sup>[29]</sup>

## ۴ تلاش برای حل بحران

### ۱.۴ عملیات طبس

نوشتر اصلی: عملیات طبس (اردیبهشت ۱۳۵۹)

پس از شکست دولت کارتر در آزادسازی گروگانها از کانالهای دیپلماتیک، یگان ویژه دلتا فورس نیروهای مسلح آمریکا، مأموریت پیدا کردند گروگانهای آمریکایی را در یک عملیات کماندویی آزاد کرده و به آمریکا باز گردانند. این عملیات که به دلیل مشکلات فنی و جوی پیش بینی نشده به شکست انجامید، به عملیات طبس (با نام رمز عملیات «Operation Eagle Claw») مشهور گشت.

### ۲.۴ پیمان نامه الجزایر

نوشتر اصلی: پیمان نامه الجزایر

چند ماه بعد از افتتاح مجلس شورای اسلامی در خردادماه ۱۳۵۹ طی نامه‌ای از سوی خمینی تصمیم‌گیری پیرامون گروگان‌های آمریکایی به مجلس شورای اسلامی سپرده شد. دولت پروسه اجرایی رسیدن به یک توافقنامه با ایالات متحده آمریکا را برعهده داشت. با توجه به قطع رابطه سیاسی بین دو کشور از سوی آمریکا، دولت الجزایر به عنوان حافظ منافع جمهوری اسلامی ایران واسطه رسیدن به تفاهم نهایی بود.

بهزاد نبوی معاون اجرایی رئیس‌جمهور محمدعلی رجایی مدیریت مذاکرات را برعهده داشت.<sup>[30]</sup> که در نهایت با رای همراه با تأخیر نمایندگان مجلس شورای اسلامی منجر به پیمان نامه الجزایر شد که تأخیر نمایندگان مجلس یکی از عوامل شکست انتخاباتی ریاست جمهوری آمریکا جیمی کارتر در مقابل رونالد ریگان شد تا جیمی کارتر فقط ۴ سال در راس حکومت بماند.<sup>[30]</sup>

## ۵ اسناد بدست آمده از سفارت آمریکا در تهران

- «یکی از این اسناد در مورد فردی بود که سازمان سیا از او با عنوان LURE/1 SD نام می‌برد. در دی ماه ۱۳۵۸، در گاو صندوق اتاق رئیس پایگاه سیا در تهران، هفت سند درباره این فرد پیدا کردیم. نخستین سند، به تاریخ ۲۷ ژوئیه ۱۹۷۹ به گزارش‌های فردی به نام SD ROTTER که بعدها معلوم شد خسرو قشقایی است، مربوط می‌شد. وی مقامات سیا را به تماس با شخص دیگری با عنوان SD LURE ترغیب می‌کرد. در این سند، شماره تلفن او ذکر شده بود. یکی از مأموران سیا با اسم رمز «گای رادرفورد» در پاریس تحت پوشش یک تاجر به او نزدیک شده بود. SD LURE موافقت کرد که دوباره در تهران با او ملاقات کند.»<sup>[31]</sup>

- بر طبق برخی از اسناد بدست آمده سفارت آمریکا در تهران، به وجود آمدن یک واکنش تند از سوی نیروهای انقلابی و حتی اشغال سفارت

برخی از رادیکال‌ترین چهره‌های بنیادگرایان را در مرکز عرصه سیاسی ایران قرار داد و صدای عناصر میانه‌رو را خاموش ساخت. چند ماه پس از آغاز این بحران، ابوالحسن بنی‌صدر نخستین رئیس‌جمهور ایران شد و دوران ریاست جمهوری وی تحت‌الشعاع ماجرای گروگانگیری، تهاجم عراق به ایران و رقابت شدید او با حامیان خمینی و نهادهای تأسیس شده و رو به رشد حزب جمهوری اسلامی قرار گرفت. بنی‌صدر که خود را در مقابله با مخالفان ضعیف می‌دید، بر خلاف بازرگان که رویه‌ای انفعالی در برخورد با بنیادگرایان پیشه کرد، با دست زدن به اقدامات متهورانه و تهاجمی، در صدد شکست دادن آنان برآمد.<sup>[23]</sup>

مکتبی‌های حامی خمینی نیز با طولانی کردن بحران گروگانگیری، به گونه‌ای مؤثر در جهت بدنام کردن و تضعیف رقبای ملی‌گرای خود و روحانیون میانه‌رو و مخالف با ولایت فقیه، بهره بردند. دانشجویان پیرو خمینی، سفارت آمریکا را «لانه جاسوسی» نامیدند و با تلاش فراوان تکه‌پاره‌های اسنادی را که پیش از افتادن به دست آنها پاره شده بود، در کنار هم قرار دادند. کارآمدترین استراژی آنها برای حرکت ایران به سوی حکومت اسلامی مورد نظرشان، انتشار گزینشی اسناد به دست آمده بود که پس از تدوین و تنظیم در قالب ۶۵ جلد و با عنوان «اسناد لانه جاسوسی» آماده شد. همچنین با انتصاب خوئینی‌ها به عنوان نماینده خمینی در صدا و سیما، دانشجویان از دسترسی گسترده‌ای به رسانه‌های جمعی برخوردار شدند.<sup>[24]</sup>

اسناد سفارت، توصیف دقیقی از تماس‌های کارکنان آن با قشرها مختلف جامعه ایران و روشنفکران و سیاستمداران ارائه می‌داد، دانشجویان خط امام، با انتشار گزینشی آنها به بدنام کردن مخالفان ولایت فقیه پرداختند و صدها نفر از مردم را به جاسوسی برای آمریکا متهم نمودند. اکثر افراد مورد اتهام از ملی‌گرایان بودند که با مقامات آمریکایی دیدار کرده بودند. نخستین قربانی این برنامه هماهنگ عباس امیرانتظام معاون بازرگان بود که از سوی دولت موقت، مأمور برقراری تماس با سفارت شده بود. او دستگیر و به حبس ابد محکوم شد. نهضت آزادی بازرگان کوشید تا دانشجویان پیرو خمینی را به اتهام خراب کردن وجهه چهره‌های معروف به دادگاه بکشاند.<sup>[25]</sup>

مهدی بازرگان و همچنین سیاستمداران آمریکایی از درک رابطه ساختاری موجود بین بحران گروگان‌گیری و جنگ قدرت در ایران ناتوان بودند. دانشجویان پیرو خمینی با تخریب وجهه صدها تن، عملاً سیاست خارجی ایران را در دست گرفتند و هیچ‌کدام از روحانیون هوادار خمینی نیز با اقدامات دانشجویان و گروگانگیری، مخالفتی به عمل نیاوردند. به نظر می‌رسید که چپ‌گرایان مانند حزب توده و فداییان خلق نیز عمق ماجرای گروگانگیری را درنیافته بودند و از پیوستن به کاروان مخالفت با آمریکا و حملات وارده به ملی‌گرایان شادمان بودند. مجاهدین خلق نیز همپای آنان از این اقدام دانشجویان ستایش کردند، اما وقتی حامیان خمینی به پاکسازی برخی اعضای مجاهدین - که جزء ۵۰۰ دانشجوی تسخیرکننده سفارت بودند - پرداختند، از شدت حمایتشان کاسته شد. چپ‌گرایان تصور نمی‌کردند که با شناسایی دانشجویان پیرو خط امام به عنوان ضد امپریالیست، به نوعی به خود ضربه می‌زنند. آنها خود را از دستاویز مهمی که می‌توانستند از آن برای بسیج توده‌ها استفاده کنند، یعنی همان رُست ضد امپریالیستی، محروم کردند.<sup>[26]</sup>

در اوج شور و هیجان ناشی از بحران گروگانگیری در کشور، حامیان خمینی خواستار برگزاری همه‌پرسی برای پیش نویس قانون اساسی خود شدند. چپ‌گرایان و ملی‌گرایان به مخالفت خود با ولایت فقیه ادامه دادند و جدی‌ترین چالش با آن توسط شریعتمداری صورت گرفت که فتوایی علیه آن صادر کرد. اپوزیسیون نامتحد ولایت فقیه در آن شرایط، حریف مکتبی‌ها و بنیادگرایان نمی‌شد. به همین خاطر، در ۱۱ و ۱۲ آذر ۱۳۵۸ و در اوج بحران، همه‌پرسی برگزار شد و شورای انقلاب مدعی شد که از مجموع بیش از ۱۵ میلیون رای مآخوذه تنها ۳۰۸۶۶ رای، مخالف قانون اساسی بوده‌است. در همه‌پرسی پیشین (همه‌پرسی تأیید جمهوری اسلامی)، ۲۰ میلیون نفر شرکت کرده بودند و در انتخابات جدید، ۱۷ درصد واجدین شرایط رای‌گیری، با عدم شرکت، به قانون اساسی رای ندادند. بدین سان، بنیادگرایان به قیمت از دست دادن بخشی از پایگاه مردمی خود، به قانون تئوکراتیک خویش دست یافتند.<sup>[27][28]</sup>



فیلمی نیز با برداشت آزاد در این باره ساخته بن افلک در آمریکا در سال ۲۰۱۳ اکران گردید به نام آرگو (ARGO) که موضوع اصلی آن برگرداندن این ۶ دیپلمات با کمک سفیر کانادا با پاسپورت‌های کانادایی به آمریکا می‌باشد.<sup>[40]</sup> شایان ذکر است که این فیلم موفق به دریافت جایزه اسکار در سه موضوع گردید.

## ۲.۸ گروگان‌های آزادشده

از ۱۹ تا ۲۰ نوامبر ۱۹۷۹، سیزده گروگان که زن یا سیاه‌پوست بودند، آزاد شدند:

- کیتی گراس، ۲۲ ساله، منشی
- سر گروهبان جیمز هیوز، ۳۰ ساله، مدیر اداری نیروی هوایی آمریکا
- لیلیان جانسون، ۳۲ ساله، منشی
- سر گروهبان لدل میپلز، ۲۳ ساله، محافظ تفنگداران دریایی
- الیزابت مونتگن، ۴۲ ساله، منشی
- گروهبان ویلیام کوآرلز، ۲۳ ساله، محافظ تفنگداران دریایی
- للوید رولینز، ۴۰ ساله، افسر اداری
- کاپیتان نیل (تری) رابینسن، ۳۰ ساله، افسر اداری
- تری تدفورد، ۲۴ ساله، منشی
- سر گروهبان جوزف وینسنت، ۴۲ ساله، مدیر اداری نیروی هوایی آمریکا
- سر گروهبان دیوید واکر، ۲۵ ساله، محافظ تفنگداران دریایی
- جان والش، ۳۳ ساله، منشی
- سرخوخه وزلی ویلیامز، ۲۴ ساله، محافظ تفنگداران دریایی
- در تاریخ ۱۱ ژوئیه ۱۹۸۰، ریچارد آی. کوئین کنسول‌یار ۲۸ ساله ریچارد آی کوئین به دلیل نشانه‌های بیماری آزاد شد.

## ۳.۸ ۵۲ گروگان باقی‌مانده

- توماس ال. آهرن کپتر، ۴۸ ساله، افسر کنترل مواد مخدر
- کلیر کورتلند بارنس، ۳۸ ساله، متخصص ارتباطات
- ویلیام ای. بلک، ۴۴ ساله، افسر ارتباطات و ضبط
- رابرت ا. بلاکر، ۵۴ ساله، افسر اقتصادی متخصص در زمینه نفت
- داندل جی. کوک، ۲۶ ساله، کنسول یار
- ویلیام جی. دوگرتی، ۳۳ ساله، دبیر سوم هیئت اعزامی آمریکا به ایران
- فرمانده ناوبان یکم رابرت انگلن، ۳۴ ساله، وابسته نیروی دریایی
- سر گروهبان ویلیام گالگوس، ۲۲ ساله، محافظ تفنگداران دریایی
- بروس دبلیو. جرمن، ۴۴ ساله، افسر اعتبارات
- دوان ال. جیل، ۲۴ ساله، متخصص ارتباطات و اطلاعات نیروی دریایی

و گروگان گرفتن کارمندان آن را پیش بینی کرده بود.<sup>[32]</sup>

## ۶ همکاری سفارت کانادا با سازمان سیا

پس از اشغال سفارت آمریکا در تهران، سفارت کانادا با درخواست جیمی کارتر به مرکز فعالیت‌های اطلاعاتی سازمان سیا تبدیل شد. کن تیلور که از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۰ سفیر کانادا در تهران بوده گفته‌است که وی عملاً به مسئول اطلاعاتی شماره یک آمریکا در ایران تبدیل شده بود و اطمینان داشت که مقامات ایرانی به فعالیت‌های سری وی پی نخواهند برد.<sup>[33]</sup>

## ۷ عواقب درازمدت

نخستین تحریمات اقتصادی آمریکا علیه ایران در همین جریان علیه ایران وضع گردید.<sup>[34]</sup> در حقیقت تصرف غیرقانونی<sup>[35]</sup> سفارت ایالات متحده آمریکا و به گروگان گرفتن کارکنان آن بمدت ۴۴۴ روز، باعث پیدایش سالها دشمنی آمریکاییان علیه ایران، از جمله قطع تمام روابط، ضبط و مصادره میلیونها دلار اموال ایران در خارج از کشور، وضع تحریمات علیه ایران، و طرد ایران از جوامع غربی شد که تا به امروز نیز ادامه دارد.<sup>[37]</sup> ویلیام داگرتی، یکی از گروگانها، سالها بعد در این باره در یک مصاحبه با شبکه سی ان ان توضیح داد:

وقتی اینطور کشور شما (آمریکا) را تحقیری می‌کنند که ما را کردند، اینجور چیزها به یاد آدم می‌ماند. آدم کسانی را که آنطور به حیثیت شما و خانواده و کشورتان اهانت کردند را فراموش نمی‌کند. تنفر آنان از آمریکایی‌ها را هنوز بخوبی به یاد دارم. از هر روزنه بدنشان در حال نشت کردن بود.<sup>[38]</sup>

## ۸ گروگان‌های آمریکایی

۶۶ گروگان (۶۳ نفر از سفارت آمریکا و ۳ نفر از دفتر کنسولگری در وزارت امور خارجه) از تاریخ ۴ نوامبر ۱۹۷۹ تا ۲۰ ژانویه ۱۹۸۱ گروگان بوده‌اند.<sup>[39]</sup> گروه ۶۳ نفری در سفارت و گروه ۳ نفری در وزارت امور خارجه نگهداری می‌شدند.

۱۳ نفر از گروگان‌ها بین ۱۹ و ۲۰ نوامبر ۱۹۷۹ آزاد شدند و یک نفر از آنها در ۱۱ ژوئیه ۱۹۸۰ آزاد شد. ۵۲ نفر باقی‌مانده ۴۴۴ روز به عنوان گروگان در اختیار و کنترل گروه دانشجویان بودند و در نهایت در ۲۰ ژانویه ۱۹۸۱ آزاد شدند.

## ۱.۸ دیپلمات‌های گریخته

در روز اشغال سفارت، شش دیپلمات آمریکایی توانستند بگریزند و در سفارت‌خانه‌های دولت سوئد و کانادا پناه گیرند و در نهایت در ۲۸ ژانویه ۱۹۸۰ با گذرنامه‌های کانادایی از ایران خارج می‌شوند:

- رابرت آندرز، ۲۴ ساله، افسر کنسولی
- مارک جی. لیجک، ۲۹ ساله، افسر کنسولی
- کورا آ. لیجک، ۲۵ ساله، دستیار کنسولی
- هنری ل. شاتز، ۳۱ ساله، وابسته کشاورزی
- جوزف د. استافورد، ۲۹ ساله، افسر کنسولی
- کاتلین ف. استافورد، ۲۸ ساله، دستیار کنسولی



- آلن بی. گلاسنینکسی، ۳۰ ساله، افسر امنیتی
- جان ای. گریوس، ۵۳ ساله، افسر روابط عمومی
- جوزف ام. هال، ۳۲ ساله، وابسته نظامی با درجهٔ ستوان یار
- سر گروهیان کوین جی. هرمنینگ، ۲۱ ساله، افسر تفنگداران دریایی
- گروهیان دوم داندل آر. هوهمن، ۳۸ ساله، پزشک ارتش
- سرهنگ لند جی. هالند، ۵۸ ساله، وابسته نظامی
- مایکل هاوولد، ۳۴ ساله، آجودان تیمسار امنیتی و یکی از سه تنی که در وزارت امور خارجه ایران نگهداری می‌شدند
- چارلس ای. جونز کهر، ۴۰ ساله، متخصص ارتباطات و اپراتور دور نویس، تنها آمریکایی سیاهپوستی که در نوامبر ۱۹۷۹ آزاد نشد
- مالکوم کالپ، ۴۲ ساله، مقام ناشناخته
- مورهد سی. کندی کهر، ۵۰ ساله، افسر اقتصادی و بازرگانی
- ویلیام اف. کیوف کهر، ۵۰ ساله، سرپرست (مدیر) مدرسه آمریکایی در اسلام‌آباد پاکستان که در زمان اشغال به تهران مراجعه کرده بود.
- سرجوخه استیون دبلیو کرتلی، ۲۲ ساله، محافظ تفنگداران دریایی
- کاترین ال. کوب، ۴۲ ساله، افسر فرهنگی سفارت و یکی از دو گروگان زن
- فردریک لی کوپکه، ۳۴ ساله، افسر ارتباطات و متخصص الکترونیک
- ال. بروس لینگن، ۵۸ ساله، کاردار سفارت و یکی از سه تنی که در وزارت امور خارجه ایران نگهداری می‌شدند
- استیون لاوترباخ، ۲۹ ساله، افسر اداری
- گری ای. لی، ۳۷ ساله، افسر اداری
- سر گروهیان پول ادوارد لويس، ۲۳ ساله، محافظ تفنگداران دریایی
- جان دبلیو لیمبرت، ۳۷ ساله، افسر سیاسی
- سر گروهیان جیمس ام. لوپز، ۲۲ ساله، محافظ تفنگداران دریایی
- سر گروهیان جان دی. مک کیل، ۲۷ ساله، محافظ تفنگداران دریایی
- مایکل جی. مترینکو، ۳۴ ساله، افسر سیاسی
- جری جی. میل، ۴۲ ساله، افسر ارتباطات
- گروهیان دوم مایکل ای. مولر، ۳۱ ساله، رهبر واحد محافظان تفنگداران دریایی
- برت سی. مور، ۴۵ ساله، مشاور (مستشار) برای امور مدیریتی
- ریچارد اچ. مورفیلد، ۵۱ ساله، رئیس (ژنرال) کنسول آمریکایی در ایران
- کاپیتان پول ام. نیدمن کهر، ۳۰ ساله، افسر ستاد لجستیک نیروی هوایی
- رابرت سی. اود، ۶۵ ساله، افسر بازنشسته خدمات خارجی بر روی (دربارهٔ) شغل موقت در تهران
- سر گروهیان گریگوری ای. پرسینگر، ۲۳ ساله، محافظ تفنگداران دریایی
- جری پلوتکین، ۴۵ ساله، تاجر غیردولتی که به تهران مراجعه کرده بود
- استوار ارشد رجیس رگان، ۳۸ ساله، افسر وظیفه ارتش و عهده دار دفاع از افسران وابسته نظامی
- سرهنگ دوم دیوید ام. روئدر، ۴۱ ساله، نمایندهٔ وابستگان نیروی دریایی
- باری ام. روسن، ۲۶ ساله، وابسته مطبوعاتی
- ویلیام بی. رویر کهر، ۴۹ ساله، نایب رئیس اجرایی انجمن ایران-آمریکا
- سرهنگ توماس ای. شافر، ۵۰ ساله، وابسته نیروی هوایی
- سرهنگ چارلس دبلیو اسکات، ۴۸ ساله، افسر ارتش و وابسته نظامی
- فرمانده داندل ام. شارر، ۴۰ ساله، وابسته ناوگان هوایی
- سر گروهیان رادنی وی (راکی). سیکمان، ۲۲ ساله، محافظ تفنگداران دریایی
- گروهیان دوم جوزف سوویک کهر، ۲۳ ساله، پلیس نظامی برای دفاع از پرسنل ستاد وابستگان
- الیزابت آن سويفت، ۴۰ ساله، رئیس قسمت سیاسی سفارت و یکی از دو گروگان زن
- ویلیام التامست، ۳۹ ساله، افسر بالا رتبه سیاسی و یکی از سه تنی که در وزارت امور خارجه ایران نگهداری می‌شدند
- فیلیپ آر. وارد، ۴۰ ساله، افسر اداری

## ۹ ۸ نفر طبس

نوشتار اصلی: عملیات طبس (اردیبهشت ۱۳۵۹)

۸ نفر که برای نجات گروگان‌ها به دشت کویر نزدیک طبس اعزام شدند، در اثر طوفان شن ناگهانی و پیش بینی نشده کشته شدند.

- کاپیتان ریچارد ال. باکه، ۳۴ ساله، نیروی هوایی
- سر گروهیان جان دی. هاروی، ۲۱ ساله، نیروی تفنگداران دریایی
- سرجوخه جورج ان. هولمس کهر، ۲۲ ساله، نیروی تفنگداران دریایی
- گروهیان دوم دوی ال. جانسون، ۳۲ ساله، نیروی تفنگداران دریایی
- کاپیتان هارولد ال. لويس، ۳۵ ساله، نیروی هوایی
- سر گروهیان تکنسین جوئل سی. مایو، ۳۴ ساله، نیروی هوایی
- کاپیتان لین دی. مک اینتاش، ۳۳ ساله، نیروی هوایی
- کاپیتان چارلس تی. مک میلان، ۲۸ ساله، نیروی هوایی

## ۱۰ دانشجویان پیرو خط امام

### ۱.۱۰ اعضای کمیته مرکزی تسخیر سفارت

- ابراهیم اصغرزاده
- محسن میردامادی
- حبیب‌الله بیطرف
- رضا سیف‌اللهی
- رحیم باطنی
- احمد رضا اسلامی

### ۲.۱۰ دیگر اعضا

- سعید حجاریان
- معصومه ابتکار
- عباس عبدی
- کمال تبریزی
- فروز رجایی فر
- علی‌اصغر زحمتکش
- محمد هاشمی اصفهانی
- اکبر رفان
- محمدرضا خاتمی
- محسن امین‌زاده
- رحمان دادمان
- شمس‌الدین وهابی
- وفا تابش
- محمد نعیمی‌پور
- حسین شیخ‌الاسلام
- احمد حسینی
- حسین کمالی
- محمد چمنی

### ۳.۱۰ ادعای شرکت محمود احمدی‌نژاد در تصرف سفارت آمریکا

نوشتار اصلی: ادعای شرکت محمود احمدی‌نژاد در تصرف سفارت آمریکا

پس از انتخاب محمود احمدی‌نژاد به ریاست جمهوری چند نفر از کارمندان سفارت آمریکا که در جریان تصرف سفارت آمریکا به گروگان گرفته شده بودند، احمدی‌نژاد را یکی از گروگان‌گیرها معرفی کردند.<sup>[42]</sup> اما سازمان سیا اعلام کرد: هیچ مدرکی دال بر این ادعا وجود ندارد.<sup>[43]</sup> این رویدادها پس از انتشار عکسهایی از یک گروگانگیر که دارای شباهتهای ظاهری با محمود

احمدی‌نژاد بود رخ داد. در پی این رویدادها، سعید حجاریان در مصاحبه با آسوشیتدپرس گفت: گروگان‌گیر حاضر در عکس سال ۱۹۷۹ محمود احمدی‌نژاد رئیس‌جمهور منتخب مردم ایران نیست، بلکه یکی از مبارزانی است که در زندان خودکشی کرد.<sup>[44]</sup> به فاصله کمی از انتشار این اخبار، مشخص شد که این تصویر متعلق است به فردی به نام تقی محمدی متولد ۱۳۳۶ و ساکن نازی‌آباد که برخی او را از اعضای سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی دانسته‌اند. او که پیش از انقلاب به شغل آزاد اشتغال داشته به میان دانشجویان پیرو خط امام رفت. تقی محمدی از دانشجویانی بود که در یکی از روزهای اول تصرف سفارت آمریکا، باری‌روزن، وابسته مطبوعاتی سفارت آمریکا که به زبان فارسی نیز تسلط داشت را به میان خبرنگاران آورد.<sup>[45][46][47]</sup>

## ۱۱ پرداخت غرامت

به گزارش بی‌بی‌سی و نیویورک تایمز در دسامبر ۲۰۱۵ اعلام شد که پس از ۳۵ سال کنگره ایالات متحده موفق شده است که قانونی را تصویب نماید که از محل جریمه بانک فرانسوی پاریباس که به علت نقض تحریم‌های ایران، سودان و لیبی حدود ۹ میلیارد دلار جریمه شده بود به هر یک از ۵۳ دیپلماتی که ۴۴۴ روز در تهران گروگان گرفته شده بودند حدود ۴ میلیون و چهارصد هزار دلار غرامت پرداخت شود که معادل حدوداً روزی ۱۰ هزار دلار خواهد بود. این مبلغ به ۳۸ قربانی‌ای که در قید حیات هستند پرداخت خواهد شد و به اعضای خانواده بازماندگان نیز تا سقف ۶۰۰ هزار دلار غرامت پرداخت می‌شود.<sup>[1]</sup>

## ۱۲ روزشمار وقایع

۱۹۷۹ (۱۳۵۸)

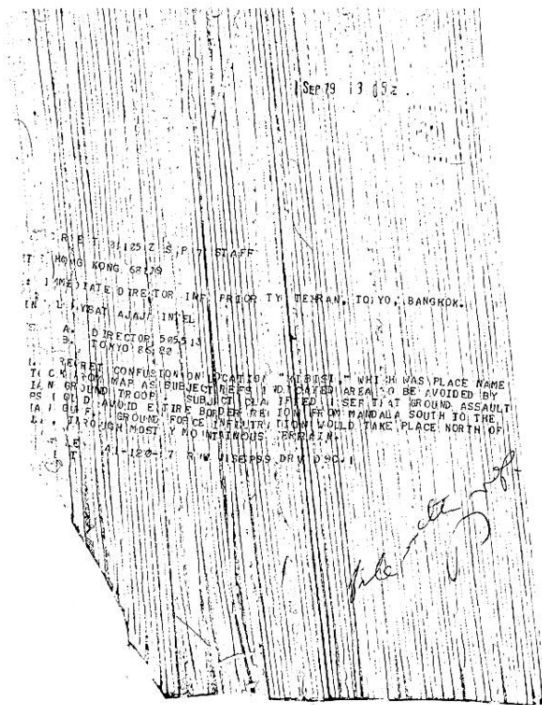
- ۲۲ اکتبر: محمدرضا پهلوی به آمریکا وارد شد؛
- ۲۳ اکتبر (۱ آبان): ۳۰ هزار نفر از مردم تهران در مقابل سفارت آمریکا در خیابان روزولت با تجمع خود نسبت به راه‌دادن شاه به خاک آمریکا اعتراض کردند؛
- ۴ نوامبر: سفارت به اشغال دانشجویان در آمد.

۱۹۸۰ (۱۳۵۹)

- ۲۷ ژوئیه: مرگ شاه؛
- ۲۲ سپتامبر: جنگ ایران و عراق رسماً اعلام می‌شود.

۲۰۰۹ (۱۳۸۸)

- ۳ نوامبر: آیت‌الله منتظری طی بیانیه‌ای رسماً تسخیر سفارت را اشتباه خواند.



یکی از اسناد بازسازی شده توسط دانشجویان پیرو خط امام



مردی در تظاهراتی در آمریکا علیه ایران در تصویر دیده می‌شود. بر روی تابلو نوشته: «همه ایرانی‌ها را اخراج کنید. گورتان را از کشورم گم کنید»



تشکر امریکاییان از کانادا بخاطر کمک به فرار شش تن از گروگانها

# خودسوزی مقابل سفارت آمریکا

تهران - خبرگزاری پارس -  
سحرگاه امروز در مقابل در  
سفارت آمریکا در تهران جوانی  
به‌نام اعتراض به آمریکا با  
ریختن بنزین بروی خود خود  
را آتش زد - این جوان  
بلافاصله پوسیده و سفارت  
مستقر در اطراف سفارت و دیگر  
کسانی که در محله بودند به  
بیمارستان روانچو سوختگی  
انتقال یافت ، دکتر فروتن از  
پزشکان مدافع سید صدرالدین  
حاج میر ملک اظهار داشت حال  
وی که با بنزین اقدام به خود  
سوزی کرده و ۷۸ درصد بدنش  
دچار سوختگی است در نهایت بخش  
نیست و احتمال زنده ماندن وی  
باقی‌مانده کمی ، گلدن پیغام‌رسان  
بیش از یکی او درصد نمی‌باشد ،  
در جیب این جوان وصیت‌نامه  
آوبه شرح زیر بدست آمده:  
بسم الله الرحمن الرحيم

درد به دانشجویان پیرو امام  
خمینی ، درد به ملت طهران  
ایران - مرگ بر شاه - مرگ بر  
مستوفینم - مرگ بر امپریالیسم ،  
درد به جمهوری اسلامی ،  
خدا یکست ، اسلام هم‌بطریقه  
قرآن است . سید صدرالدین



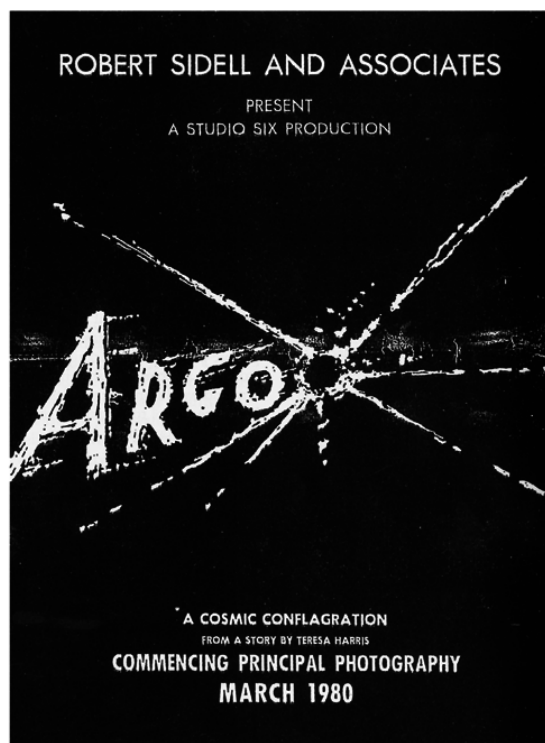


# بزرگترین راه‌پیمائی علیه امپریالیسم امریکا

● مردم ایران امروز نفرت عمیق خود را از مداخلات  
امپریالیسم ابراز کردند

در صفحه ۲

بزرگترین تظاهرات ضد امپریالیستی در ایران، پس از اوج‌گیری بحران گروگانگیری



پوستر فیلم آرگو



درب الکترونیکی محافظ، داخل سفارت آمریکا





جان لیمبرت، خطاب به سیستر مری (معصومه ابتکار) گفته بود که «انقلاب خوبی داشتید، اما خرابش کردید».<sup>[41]</sup>



تمبر یادمان کشور آمریکا به مناسبت بازگشت گروگان‌های آمریکا از تهران

## ۱۳ منابع متن و تصویر، مشارکت‌کنندگان و مجوزها

### ۱.۱۳ متن

• **گروگان‌گیری در سفارت ایالات متحده آمریکا**منبع: [https://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%AF%D8%B1%D9%88%D8%AF%D8%A7%D9%86%E2%80%8C%D8%AF%DB%8C%D8%B1%DB%8C\\_%D8%AF%D8%B1\\_%D8%B3%D9%81%D8%A7%D8%B1%D8%AA\\_%D8%A7%DB%8C%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%AA\\_%D9%85%D8%AA%D8%AD%D8%AF%D9%87\\_%D8%A2%D9%85%D8%B1%DB%8C%D8%A9%D8%A7?oldid=16829409](https://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%AF%D8%B1%D9%88%D8%AF%D8%A7%D9%86%E2%80%8C%D8%AF%DB%8C%D8%B1%DB%8C_%D8%AF%D8%B1_%D8%B3%D9%81%D8%A7%D8%B1%D8%AA_%D8%A7%DB%8C%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%AA_%D9%85%D8%AA%D8%AD%D8%AF%D9%87_%D8%A2%D9%85%D8%B1%DB%8C%D8%A9%D8%A7?oldid=16829409)، Shervinafshar، Aliparsa، Mardetanha، Yoosef Pooranvary، YurikBot، Ariobarzan، دانیل، حسام، مانی، Behaafarid، Meisam، ریوسام، Mmehdi.g، ظاهر، Qoqnous، زرشک، MSBOT، R0stam، Ladsgroup، Woerfara3661، Elessar، Kaaveh Ahangar، Hassanmirabi، Reza-mahvare، Kamix، سندباد، Thijslbot، Aparhizi، Farzaaad2000، Goldman، CommonsDelinker، Taranet، Sepehrnoush، Ali20 wiki، Nersy، سیمرغ، Ebrahim، Pirhayati، Abtinb، VolkovBot، Gharibi6، SieBot، Aghajanpour، Tmtt، Gnosis، Arashk rp2، Nimasoftco، Eldad، Mazdakabedi، Amirobot، Amirreza، Albambot، PHoBiA، LaaknorBot، Ahas69، Payamy، Xqbot، همان، Tanhabot، Atalay، Gire 3pich2005، Aliha.kasra، Adlerbot، Miladkhostip98، Nightdevil، Hamedrocker، 2010، ایلیا AmirArash، Kasir، Kapitan kgb، ZxxZxxZ، Optional، Nightryder84، EmausBot، ZéroBot، Soorena1، Ebrambot، Spidaj، Alborzagros، تیرداد، مانفی، Pouyana، Grim reaper، Lookhot، Maadikhah، Rezabot، Kasirbot، Bill william compton، Sara-abt، Arash4484، H.b.sh، Hadimohamadipak، AliBot، MahdiBot، یاس، Tarane.amini، رفیع، Bardia90، Alishahss75ali، Psodosl، Northerniran، Espiral، Wikimortezaa، Aymaan، Behnam778، Ehsanvatan، Asad1202، جی، مسعود، JYBot، Dexbot، 4nn112، FawikiPatroller، Meysamin، Makecat-bot، YasBot، Photograpers، Threeten، IranianNationalist، MammothBot، Mitra.sh1368، Amanobelah، KamalPF، Danesherooz، Hich0000، علیرضا، Addbot، Fatemibot، 44، Modern Sciences، Amirdh23، Ibn abi babash، آیرن، Mohammad r nazari، Fatranslator

### ۲.۱۳ تصاویر

- **پرونده:Anti\_imperialism\_iranian\_protest\_2.png**منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/8/80/Anti\\_imperialism\\_iranian\\_protest\\_2.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/8/80/Anti_imperialism_iranian_protest_2.png)، Public domain، مجوز: مشارکت‌کنندگان: روزنامه اطلاعات، شنبه، 26 آبان 1358، شماره 16004، ص 1 هنرمند اصلی:؟
- **پرونده:Anti\_imperialism\_iranian\_protest\_3.png**منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/0/0f/Anti\\_imperialism\\_iranian\\_protest\\_3.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/0/0f/Anti_imperialism_iranian_protest_3.png)، Public domain، مجوز: مشارکت‌کنندگان: اثر شخصی هنرمند اصلی: آیرن
- **پرونده:Anti\_zionism\_and\_imperialism\_suicide.png**منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/3/35/Anti\\_zionism\\_and\\_imperialism\\_suicide.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/3/35/Anti_zionism_and_imperialism_suicide.png)، Public domain، مجوز: مشارکت‌کنندگان: روزنامه اطلاعات، پنج‌شنبه مورخ 17 آبان 1358، شماره 15997، ص 1 هنرمند اصلی:؟
- **پرونده:Argo\_poster.gif**منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/92/Argo\\_poster.gif](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/92/Argo_poster.gif)، Public domain، مجوز: مشارکت‌کنندگان: <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/winter99-00/pg07.gif>، اصل: CIA، هنرمند
- **پرونده:Commons-logo.svg**منبع: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Commons-logo.svg>، Public domain، مجوز: مشارکت‌کنندگان: This version created by Pumbaa, using a proper partial circle and SVG geometry features. (Former versions used to be slightly warped.) SVG version was created by User:Grunt and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by Reidab، هنرمند اصلی:؟
- **پرونده:Emblem\_of\_Iran.svg**منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4e/Emblem\\_of\\_Iran.svg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4e/Emblem_of_Iran.svg)، Public domain، مجوز: مشارکت‌کنندگان: Madden، own algebraic / numeric construction according to the URL <http://flagspot.net/flags/ir.html>، هنرمند اصلی:؟
- **پرونده:Flag\_of\_Iran.svg**منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/ca/Flag\\_of\\_Iran.svg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/ca/Flag_of_Iran.svg)، Public domain، مجوز: مشارکت‌کنندگان: URL <http://www.isiri.org/portal/files/std/1.htm> and an English translation / interpretation at URL <http://flagspot.net/flags/ir.html>، اصل: Various، هنرمند اصلی:؟
- **پرونده:Flag\_of\_the\_United\_States.svg**منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a4/Flag\\_of\\_the\\_United\\_States.svg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a4/Flag_of_the_United_States.svg)، Public domain، مجوز: مشارکت‌کنندگان: SVG implementation of U. S. Code: Title 4, Chapter 1, Section 1 [1] (the United States Federal "Flag Law")، Dbenbenn، Zscout370، Jacobolus، Indolences، Technion، هنرمند اصلی:؟
- **پرونده:Inside\_of\_USA\_embassy\_in\_tehran.png**منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/b/bb/Inside\\_of\\_USA\\_embassy\\_in\\_tehran.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/b/bb/Inside_of_USA_embassy_in_tehran.png)، Public domain، مجوز: مشارکت‌کنندگان: روزنامه اطلاعات، چهارشنبه 16 آبان 1358، شماره 15996، ص 1 هنرمند اصلی:؟
- **پرونده:Iran\_hostage\_crisis.jpg**منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/2/29/Iran\\_hostage\\_crisis.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/2/29/Iran_hostage_crisis.jpg)، استفاده منصفانه، مشارکت‌کنندگان: Iran Times، هنرمند اصلی: Iran Times
- **پرونده:Iran\_hostages\_return.jpg**منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6f/Iran\\_hostages\\_return.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6f/Iran_hostages_return.jpg)، Public domain، مجوز: مشارکت‌کنندگان: <http://www.dodmedia.osd.mil> via Iran Hostage Crisis: The Return by Don Koralewski, January 27, 1981 (DOD Don Koralewski، DN-SN-82-07899)، هنرمند اصلی:؟
- **پرونده:Iranian\_ant-imperialism\_protest\_1.png**منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/1/18/Iranian\\_ant-imperialism\\_protest\\_1.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/1/18/Iranian_ant-imperialism_protest_1.png)، Public domain، مجوز: مشارکت‌کنندگان: روزنامه اطلاعات، دوشنبه 21 آبان 1358، شماره 16000، ص 1 هنرمند اصلی:؟

- پرونده: **John\_Limbert\_on\_Poletik.jpg** منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8a/John\\_Limbert\\_on\\_Poletik.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8a/John_Limbert_on_Poletik.jpg) مجوز: CC BY-SA 4.0 مشارکت‌کنندگان: Personal gallery of Kambiz Hosseini: اصلی: Kambiz Hosseini
- پرونده: **Man\_holding\_sign\_during\_Iranian\_hostage\_crisis\_protest,\_1979.jpg** منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Man\\_holding\\_sign\\_during\\_Iranian\\_hostage\\_crisis\\_protest%2C\\_1979.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Man_holding_sign_during_Iranian_hostage_crisis_protest%2C_1979.jpg) مجوز: Public domain مشارکت‌کنندگان: این نگاره از کتابخانه کنگره ایالات متحده بخش چاپ و عکس‌ها تحت شناسه دیجیتال ppmsca.09800 موجود است. این برچسب وضعیت حق تکثیر کار ضمیمه شده را مشخص نمی‌کند. یک برچسب حق تکثیر عادی هنوز مورد نیاز است. Commons:Licensing را برای اطلاعات بیشتر ببینید. هنرمند اصلی: Trikosko, Marion S., photographer
- پرونده: **Mollas\_and\_USA\_Embassy.png** منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/b/b5/Mollas\\_and\\_USA\\_Embassy.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/b/b5/Mollas_and_USA_Embassy.png) مجوز: Public domain مشارکت‌کنندگان: روزنامه اطلاعات، سه‌شنبه، ۲۲ آبان ۱۳۵۸، شماره ۱۶۰۰۱، ص ۱ هنرمند اصلی: ?
- پرونده: **Revolutionary\_occupation\_of\_U.S.\_embassy\_Title\_of\_Islamic\_Republican\_newspaper\_in\_November\_5,\_1979.jpg** منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/20/Revolutionary\\_occupation\\_of\\_U.S.\\_embassy\\_Title\\_of\\_Islamic\\_Republican\\_newspaper\\_in\\_November\\_5%2C\\_1979.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/20/Revolutionary_occupation_of_U.S._embassy_Title_of_Islamic_Republican_newspaper_in_November_5%2C_1979.jpg) مجوز: Public domain مشارکت‌کنندگان: تیتزر روزنامه جمهوری اسلامی در ۵ نوامبر ۱۹۷۹ - اشغال انقلابی سفارت آمریکا [www.wikidata.org/wiki/Q4233718](http://www.wikidata.org/wiki/Q4233718) title='wikidata:Q4233718'><img alt='wikidata:Q4233718' src='https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/ff/Wikidata-logo.svg/20px-Wikidata-logo.svg.png' width='20' height='11' srcset='https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/ff/Wikidata-logo.svg/30px-Wikidata-logo.svg.png 1.5x, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/ff/Wikidata-logo.svg/40px-Wikidata-logo.svg.png 2x' data-file-width='1050' data-file-height='590' /></a>
- پرونده: **Shredded\_1979-09-01\_1305Z\_CIA\_cable\_from\_American\_Embassy\_Tehran.jpg** منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/49/Shredded\\_1979-09-01\\_1305Z\\_CIA\\_cable\\_from\\_American\\_Embassy\\_Tehran.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/49/Shredded_1979-09-01_1305Z_CIA_cable_from_American_Embassy_Tehran.jpg) مجوز: Public domain مشارکت‌کنندگان: Central Intelligence Agency; gif via <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB21/04-01.htm> 04-01 reassembled by unknown members of the Muslim Student Followers of the Imam's Line
- پرونده: **Stamp-ctc-hostages-come-home.jpg** منبع: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fa/1/15/Stamp-ctc-hostages-come-home.jpg> مجوز: استفاده منصفانه مشارکت‌کنندگان: ? هنرمند اصلی: ?
- پرونده: **ThanksCanada.JPG** منبع: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/ce/ThanksCanada.JPG> مجوز: Public domain مشارکت‌کنندگان: United States State Department: اصلی: United States State Department
- پرونده: **Wiki\_letter\_w.svg** منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6c/Wiki\\_letter\\_w.svg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6c/Wiki_letter_w.svg) مجوز: CC BY-SA 3.0 مشارکت‌کنندگان: اثر شخصی: Wikimedia Foundation: هنرمند اصلی: Wikimedia Foundation; rights, design and origin SVG Jarkko Piironen
- پرونده: **Wiki\_letter\_w\_cropped.svg** منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1c/Wiki\\_letter\\_w\\_cropped.svg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1c/Wiki_letter_w_cropped.svg) مجوز: CC-BY-SA-3.0 مشارکت‌کنندگان: این پرونده مشتق شده‌است از [File:Wiki\\_letter\\_w.svg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wiki_letter_w.svg) [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wiki\\_letter\\_w.svg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wiki_letter_w.svg) class='image'><img alt='Wiki letter w.svg' src='https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/6c/Wiki\_letter\_w.svg/50px-Wiki\_letter\_w.svg.png' width='50' height='50' srcset='https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/6c/Wiki\_letter\_w.svg/75px-Wiki\_letter\_w.svg.png 1.5x, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/6c/Wiki\_letter\_w.svg/100px-Wiki\_letter\_w.svg.png 2x' data-file-width='44' data-file-height='44' /></a> Derivative work by Thumperward: اصلی: هنرمند اصلی: Thumperward
- پرونده: **Wikisource-logo.svg** منبع: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4c/Wikisource-logo.svg> مجوز: CC BY-SA 3.0 مشارکت‌کنندگان: Rei-artur: هنرمند اصلی: Nicholas Moreau

### ۳.۱۳ محتوای مجوز

- Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0

# تاریخ جمهوری اسلامی ایران

اصلی‌ترین منتقدان وی محسوب می‌شدند، صبح روز دوم اردیبهشت همراه با انبوهی از مردم تهران به دانشگاه تهران رفت و با سخنرانی خود مصوبه شورای انقلاب را ابلاغ نموده و بر ضرورت انقلاب فرهنگی تأکید کرد. بنی‌صدر گمان می‌کرد توانایی کنترل و هدایت کردن انقلاب فرهنگی را دارد، لیکن هدایت آن به دست حامیان خمینی افتاد.<sup>[4][5][6]</sup>

مجلس شورای اسلامی که اکثریت آنرا اعضای حزب جمهوری اسلامی تشکیل می‌داد، کاندیداهای بنی‌صدر را برای احراز پست نخست‌وزیری نپذیرفت این کشمکش حدود یک ماه ادامه یافت و حتی نخست‌وزیری مصطفی میرسلیم از اعضای حزب جمهوری نیز مورد موافقت مجلس قرار نگرفت. حزب جمهوری، محمدعلی رجایی را معرفی نمود و بر آن پافشاری می‌کرد.<sup>[7]</sup> بنی‌صدر سرانجام از روی اکراه و تحت فشارها، رجایی را که مورد تأیید او نبود در مرداد ۱۳۵۹ به سمت نخست‌وزیری دولت خویش انتخاب کرد.

در اواخر ماه شهریور همان سال، عراق به خاک ایران یورش برد که آتش جنگی هشت ساله بین این دو کشور را برافروخت.<sup>[1]</sup> او در ابتدای جنگ به سیاست‌هایی معتقد بود که موجب مخالفت حزب جمهوری اسلامی و مجلس و روحانیونی که پیشتر از او حمایت کرده بودند، شد. حزب، روزنامه جمهوری اسلامی را منتشر می‌کرد و بنی‌صدر شروع به انتشار روزنامه انقلاب اسلامی نمود.

در نهم ماه آبان، بنی‌صدر طی نامه‌ای رسمی به خمینی، وزیران کابینه نخست‌وزیر را که بی‌کفایت خطاب کرده بود، تهدیدی بزرگ‌تر از تجاوز عراق به خاک کشور خواند. وی همچنین در این نامه از نادیده گرفتن همدارهایش درمورد وخیم‌تر شدن اوضاع اقتصادی و پافشاریهایش مبنی بر نیاز به سازماندهی مجدد نیروهای مسلح، گله کرد. این نامه و همچنین مخالفت‌های او در گروگان‌گیری اعضای سفارت آمریکا در تهران، خشم مجلس وقت (که اکثریت آن از اعضای حزب جمهوری اسلامی تشکیل می‌شد) را برانگیخت.<sup>[1]</sup>

بنی‌صدر در ۱۴ اسفند ۱۳۵۹ در دانشگاه تهران سخنرانی کرد و از وجود شکنجه در زندان‌های ایران خبر داد. این سخنرانی باعث جنجال‌های زیادی در فضای سیاسی ایران شد.<sup>[8]</sup> در اوایل خردادماه، خمینی بدون نام بردن از بنی‌صدر، او را تقبیح کرد و شخصی خواند که خویش را بالاتر از قانون می‌بیند و به تصویبات مجلس بی‌اعتنا است. چند روز بعد روزنامه انقلاب اسلامی توقیف شد و خمینی بنی‌صدر را از سمت فرماندهی کل قوا برکنار کرد. همزمان نیروهای حزب‌اللهی به خیابانها آمده و خواستار اعدام بنی‌صدر شدند. بنی‌صدر با سازمان مجاهدین خلق که سازمانی منتقد حکومت وقت و دارای تشکیلاتی سازمان یافته و مسلح بود، متحد شد.<sup>[7]</sup> مجاهدین خلق نیز در پی تعارضات شدید با حکومت، از بنی‌صدر حمایت کرده و در تاریخ ۲۹ خرداد ۱۳۶۰، مسعود رجوی رهبر این سازمان به همراه بنی‌صدر که در خفا به سر می‌برد، مردم را به قیام فراخواندند و از هوادارانشان خواستند تا علیه حکومت در خیابانها حضور یابند.

یک روز پس از آن در ۳۰ خرداد ۱۳۶۰، تظاهرات بزرگی در شهرهای مختلف کشور نظیر به راه افتاد.<sup>[9][10][11]</sup> حکومت نیز با اعلام خمینی و دیگر روحانیون حامی او به سرعت عکس‌العمل نشان داد و به سرکوب معترضان پرداخت.<sup>[12]</sup>

جمهوری اسلامی ایران با اعلام نتایج انتخابات تعیین سیستم حکومتی در ۱۲ فروردین ۱۳۵۸ خورشیدی شکل گرفت اما معمولاً تاریخ آن را زمان بازگشت آیت‌الله خمینی به ایران در ۱۲ بهمن ۱۳۵۷ خورشیدی بررسی می‌شود.

در این دوره سیاسی ایران که تاکنون نیز ادامه دارد اتفاقاتی چون جنگ ایران و عراق رخ داده است. یکی از اتفاقات مهم در این دوره بحران گروگان‌گیری در سفارت ایالات متحده آمریکا که دانشجویان پیرو خط امام آنجا را تسخیر کردند بوده که باعث تخاصم ۴۴۴ بین آمریکا و جمهوری اسلامی ایران شد. یکی دیگر از اتفاقات انفجار در دفتر نخست‌وزیری جمهوری اسلامی ایران است که موجب مرگ محمد علی رجایی دومین رئیس‌جمهور ایران و محمد جواد باهنر نخست‌وزیر او شد.

## ۱ عصر رهبری خمینی

### ۱.۱ دوران گذار

#### ۱.۱.۱ دولت موقت بازرگان

نوشتار اصلی: دولت موقت بازرگان

پس از ورود سید روح‌الله خمینی در روز ۱۲ بهمن ۵۷ به ایران، او طی سخنانی در بهشت زهرا وعده تشکیل دولتی انقلابی را داد. خمینی در شامگاه ۱۴ بهمن در جلسه‌ای با حضور اعضای شورای انقلاب اسلامی، مهدی بازرگان را به عنوان نخست‌وزیر دولت موقت تعیین کرد. حکم نخست‌وزیری بازرگان در ۱۵ بهمن ابلاغ و در ۱۶ بهمن در آمفی تاتر مدرسه علوی به او اعطا شد. دولت او به مدت ۹ ماه نخست‌وزیری کشور را بر عهده داشت. پس از اشغال سفارت آمریکا در ۱۳ آبان ۵۸ دولت بازرگان استعفا کرد.

#### ۲.۱.۱ ریاست‌جمهوری بنی‌صدر

نوشتار اصلی: دولت اول جمهوری اسلامی ایران

بنی‌صدر پس از احراز پست ریاست‌جمهوری، مانند نخست‌وزیر پیشین مهدی بازرگان، در رویارویی با روحانیون حزب جمهوری اسلامی چون علی خامنه‌ای و علی‌اکبر هاشمی رفسنجانی قرار گرفت که می‌کوشیدند از او عاملی تشریفاتی و بی‌نفوذ بسازند.<sup>[1]</sup> این منازعات، بر فضای سیاسی کشور در دوران ریاست‌جمهوری او تأثیر بسیار نهاد. بنی‌صدر در انحلال دادگاه‌های انقلاب، سپاه پاسداران و کمیته‌ها و همچنین تحت کنترل درآوردن قوه قضائیه و رادیو و تلویزیون شکست خورد. خمینی شخصاً، مقام ریاست دیوان عالی کشور را به محمد بهشتی و دادستانی کل را به موسوی اردبیلی که از اعضای بلندپایه حزب جمهوری اسلامی بودند، محول نموده بود.<sup>[2]</sup>

در اواخر فروردین ماه سال ۱۳۵۹ شورای انقلاب با تأیید خمینی و با هدف تصفیه دانشگاه‌ها از اساتید و دانشجویان دگرنادیش، به گروه‌های سیاسی منتقد مهلتی سه روزه داد تا دفاتر خود را تخلیه کنند. در طی این روزها درگیری و خشونت در دانشگاه‌های ایران به اوج خود رسیده و این سرآغاز رویدادی شد که از آن به عنوان «انقلاب فرهنگی ایران» یاد می‌شود.<sup>[3][4]</sup> بنی‌صدر که آن هنگام از حامیان اصلی انقلاب فرهنگی بود و نیروهای چپ،



## ۲ عصر رهبری خامنه‌ای



صحنه‌ای از رویدادهای ۳۰ خرداد ۱۳۶۰

پس از درگذشت آیت‌الله روح‌الله خمینی رهبر انقلاب ۱۳۵۷، مجلس خبرگان رهبری در ۱۴ خرداد ۱۳۶۸ و پیش از تدفین وی در جلسه‌ای فوق‌العاده آیت‌الله سید علی خامنه‌ای را به عنوان رهبر جمهوری اسلامی ایران انتخاب کرد. وی سرانجام با کسب بیش از ۷۲ درصد کل اعضا<sup>[14]</sup> به این مقام رسید. پیش از برگزیدگی و رأی‌گیری وصیت‌نامه سید روح‌الله خمینی خوانده شد. بنابر روایت آیت‌الله محی‌الدین حائری شیرازی نخست قرار بود رهبری شورایی شود ولی این موضوع مورد اجماع واقع نشد و نهایتاً رهبری به صورت فردی به اجماع اعضا رسید.<sup>[15][16][17][18][19][20][21][22][23]</sup> مجلس خبرگان رهبری بر اساس اصل ۱۰۷ قانون اساسی وظیفه تعیین رهبر را بر عهده دارد.<sup>[24]</sup> رهبر کنونی ایران علی‌رغم عدم تمایل و به نقل امامی کاشانی در حالیکه خود به انتخاب احمد آذری قمی بعنوان رهبر نظر داشت،<sup>[25]</sup> به وسیله اکثریت بالای آراء اعضا مجلس خبرگان به این سمت منصوب شد.<sup>[26]</sup>

### ۳.۱.۱ ریاست‌جمهوری رجایی

نوشتار اصلی: ریاست‌جمهوری محمدعلی رجایی

### ۱.۲ دوران سازندگی رفسنجانی

نوشتار اصلی: دولت هاشمی رفسنجانی

دو دوره ریاست‌جمهوری علی‌اکبر هاشمی رفسنجانی اطلاق می‌شود که مشتمل بر دولت‌های پنجم و ششم نظام جمهوری اسلامی ایران می‌باشد که آغاز فعالیت آن ۱۲ مرداد ۱۳۶۸ و پایان فعالیت ۱۲ مرداد ۱۳۷۶ می‌باشد. اجرای اولین برنامه پنج ساله توسعه اقتصادی بعد از انقلاب در این دولت انجام گرفت. سیاست باز اقتصادی و وضع قوانین ضد انحصار از جمله اقدامات موثر وی بوده است.

از مهمترین دغدغه‌های پیش روی این دولت بازسازی کشور بعد از جنگ هشت ساله دشوار بود که ویرانه‌های زیادی را بر جای گذاشته بود و نیاز بود در اسرع وقت بازسازی شوند. به همین منظور هاشمی در وزارتخانه‌های اقتصادی دولت از وزیران با گرایش تکنوکراتی بهره جست. همچنین هاشمی تصمیم گرفت سهمبوجه پروژه‌های عمرانی را به طور چشمگیری نسبت به سایر فعالیت‌های دولت بیشتر در نظر بگیرد. در خصوص سایر وزارتخانه‌ها به منظور تثبیت فضای سیاسی داخل کشور سعی کرد تعادل را بین گروه‌های سیاسی آن دوره برقرار کند، به طوریکه انتخاب سید محمد خاتمی (نیروهای خط امام) به عنوان وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در کنار علی‌اکبر ولایتی (راست‌گرای سنتی) نمونه‌ای از این دست انتخابات هستند. اما این رویه در عمل نشان داد که نه‌تنها موافقت همه طیف‌های سیاسی تامین نشد، بلکه همه گروه‌های سیاسی از سهم‌بندی موجود ناراضی بودند. از دغدغه‌های اقتصادی دیگر می‌توان به کسری بودجه ۵۰ درصدی دولت در زمان دولت اول هاشمی اشاره کرد.<sup>[27]</sup>

در سال ۱۳۷۲ با حضور یک رقیب مطرح به نام احمد توکلی و دل‌سردی نیروهای چپ‌گرا نسبت به هاشمی به منظور دخالت دادن آنها در امور اجرایی دولت جدید، نتیجه انتخابات به راحتی قابل پیش‌بینی نبود. توکلی که از نابرابری‌ها در توزیع ثروت و فساد اقتصادی دولتمردان گلایه داشت، در نهایت توانست ۴ میلیون رای را در انتخابات ریاست‌جمهوری ایران (۱۳۷۲) از آن خود کند که نشان از ریزش قابل توجه هواداران هاشمی بود. در این دوره به دلیل فشارهای وارده از جانب مجلس چهارم و سایر گروه‌های سیاسی راست‌گرا، هاشمی تمایلی به استفاده از نیروهای چپ نداشت.<sup>[27]</sup>

### ۲.۲ دوران اصلاحات خاتمی

نوشتار اصلی: ریاست‌جمهوری محمد خاتمی

دوره ریاست‌جمهوری خاتمی از برهه‌های مهم تاریخ سیاسی ایران است شعار جامعه مدنی وی که بعدها در قبال سکوت وی توسط علی خامنه‌ای

ریاست‌جمهوری رجایی حکم او در ۱۱ مرداد ۱۳۶۰ آغاز شد و با ترور او در انفجار تروریستی دفتر نخست‌وزیری در ۸ شهریور ۱۳۶۰ به پایان رسید.<sup>[13]</sup> مدت ۲۸ روزه ریاست‌جمهوری رجایی، کوتاه‌ترین دوره ریاست‌جمهوری در تاریخ ایران است.<sup>[13]</sup>

### ۴.۱.۱ دولت موقت مهدوی کنی

نوشتار اصلی: دولت موقت محمدرضا مهدوی کنی

در پی بمب‌گذاری در دفتر نخست‌وزیری در ۸ شهریور و مرگ محمدعلی رجایی رئیس‌جمهور، شورای موقت ریاست‌جمهوری به عضویت هاشمی رفسنجانی رئیس مجلس و عبدالکریم موسوی اردبیلی رئیس دیوان عالی تشکیل، و محمدرضا مهدوی کنی را که عهده‌دار سمت وزارت کشور در کابینه باهنر بود به نخست‌وزیری برگزید. وی در ۱۱ شهریور ۱۳۶۰ کابینه موقت خود را تشکیل داد و وزرا را به مجلس معرفی کرد.

دولت موقت مهدوی کنی پس از ۲ ماه اداره کشور، در پی برگزاری انتخابات ریاست‌جمهوری و انتخاب علی خامنه‌ای به ریاست‌جمهوری، در ۷ آبان ۶۰ به فعالیت خود خاتمه داد.

### ۲.۱ دوران تثبیت

#### ۱.۲.۱ ریاست‌جمهوری خامنه‌ای

نوشتار(های) وابسته: انتخابات ریاست‌جمهوری ایران (مهر ۱۳۶۰) و انتخابات ریاست‌جمهوری ایران (۱۳۶۴)

سید علی خامنه‌ای در انتخابات مهرماه ۱۳۶۰ به مقام ریاست‌جمهوری رسید. این در حالی بود که ۴۲ نفر از ۴۶ نامزد رقیب وی در این انتخابات رد صلاحیت شدند و تا حدود زیادی مشخص بود که نامزد اول مورد حمایت نظام، خامنه‌ای است. او در این انتخابات که با مشارکت ۷۵٪ی مردم برگزار شد و از میزان مشارکت در دو انتخابات پیش بیشتر بود، ۹۵٪ رای‌ها را به دست آورد که تا کنون بیشترین است.

در انتخابات سال ۱۳۶۴ نیز، بسیاری از رقبایان خامنه‌ای از جمله نامزدان نهضت آزادی یعنی مهدی بازرگان و ابراهیم یزدی و احمد صدر حاج‌سیدجوادی، رد صلاحیت شدند و او بار دیگر با کسب ۸۵٪ رای در سمت ریاست‌جمهوری ماند.

بود که نقطه اوج آن در ۱۸ تیرماه ۷۸ با حمله به کوی دانشگاه اتفاق افتاد و اغلب با سازماندهی قبلی و از سوی مخالفان محافظه کار مذهبی و نظامی دولت سامان داده می‌شد تا جایی که به تعبیر خود وی برای دولت او هر ۹ روز یک بحران ایجاد می‌کردند.

## ۳.۲ دوران اصول‌گرایی احمدی‌نژاد

نوشتار اصلی: عملکرد ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد

ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد در ۱۲ مرداد ۱۳۸۴ آغاز شد. وی پیش و پس از پیروزی، بارها خود را از حامیان آزادیهای اجتماعی معرفی کرده و گفت هنگامیکه رقبای چپ‌گرایش در سالهای اول انقلاب با جوانان برخورد می‌کرده‌اند وی با آنان مخالفت می‌کرده.<sup>[42]</sup> پس از بحث‌های مطرح شده راجع به طرح ارتقای امنیت اجتماعی فرمانده نیروی انتظامی (احمدی مقدم) عنوان کرد اختیار تعیین نوع پوشش مردم در طرح ابلاغی توسط احمدی‌نژاد به پلیس داده شده‌است و او در جریان جزئیات این طرح هم بوده‌است.

محمود احمدی‌نژاد در ۴ آبان ۱۳۸۴ در کنفرانسی با نام کنفرانس حمایت از فلسطینی‌ها که در تهران برگزار شد، موجودیت کشور اسرائیل و همچنین مساله هولوکاست را زیر سؤال برد. وی در سخنانش از تغییر رژیم اسرائیل سخن گفت و این عبارت را به کار برد: «جهان بدون اسرائیل امن‌تر خواهد بود. او در پی انتخابات ریاست‌جمهوری ایران (۱۳۸۸) برای بار دوم به ریاست جمهوری رسید که اعتراضات گسترده موسوم به جنبش سبز همراه گشت.

## ۴.۲ دوران اعتدال روحانی

نوشتار اصلی: دولت تدبیر و امید

در ۲۲ فروردین ۱۳۹۲، حسن روحانی با نام «دولت تدبیر و امید»، شعار اعتدال‌گرایی، نماد کلید و رنگ بنفش برای انتخابات ریاست جمهوری رسماً اعلام نامزدی کرد.<sup>[43][44]</sup> وی در ۱۷ اردیبهشت، با حضور در ستاد انتخابات وزارت کشور، نام خود را برای رقابت ۲۴ خرداد ثبت کرد.<sup>[45][46]</sup> سرانجام وی با اعلام وزارت کشور با کسب ۱۳۴۳۲۹۶ رأی رسماً به عنوان هفتمین رئیس جمهوری اسلامی ایران برگزیده شد.<sup>[47]</sup>

حسن روحانی اولین رئیس جمهور ایران است که بعد از انقلاب ایران، با رئیس جمهور ایالات متحده آمریکا، ارتباط برقرار نمود. این ارتباط با پرزیدنت باراک اوباما و از طریق مکالمه تلفنی صورت گرفت

## ۳ پانویس

- [1] Encyclopædia Britannica.
- [2] Civil Society and the Rule of Law in the Constitutional Politics of Iran Under Khatami –Iranian president Mohammad Khatami
- [3] انقلاب فرهنگی: رویارویی سیاسی با اسلامی کردن دانشگاه، وبگاه رادیو فردا، ۰۱/۰۲/۱۳۸۶
- [4] تولد از بطن خشونت: به بهانه سالروز تشکیل ستاد انقلاب فرهنگی وبگاه بی بی سی فارسی، ۱۳ ژوئن ۲۰۰۶
- [5] ایران امروز، ریشه‌ها و پی‌آمدهای انقلاب به قلم نیکی کدی و یان ریچارد، صفحه ۲۵۰
- [6] ایران تحت سلطه آیت‌الله‌ها به قلم دیلیپ هیرو، صفحه ۱۶۰

به‌عنوان برداشتی از مدینه النبی نام برده شد در کنار توسعه سیاسی از شعارهای اصلی وی بود. در همین راستا وی انتخابات شوراهای شهر و روستا را که در قانون اساسی جمهوری اسلامی تصریح شده بود، برای اولین بار برگزار کرد،<sup>[28]</sup> و فعالیت‌های فرهنگی، هنری و سیاسی در فضایی باز تر از دولت‌های قبل و بعد انجام شد، در عین حال جناح مقابل ضمن انتقادات پیاپی وزیر کشور او عبدالله نوری را که از مهره‌های اصلی کابینه بود با رای عدم اعتماد پس از استیضاح بر کنار کرد. مهاجرانی وزیر فرهنگ وی نیز یک بار استیضاح شد اما پس از دفاع از عملکرد خود توانست رای اعتماد مجدد بگیرد.

واقعه مهم دیگر کنفرانس برلین بود. در جریان این کنفرانس، نهاد هاینریش بل در آلمان از ۱۷ نفر از اصلاح طلبان، روزنامه نگاران و ملی-مذهبی‌ها از جمله اکبر گنجی، عزت‌الله سحابی، مهرانگیز کار، یوسفی اشکوری، علی افشاری و محمود دولت آبادی دعوت بعمل آورد.

این کنفرانس آغاز ارتباط میان اصلاح طلبان داخل و اپوزیسیون خارج تلقی شد و مورد مخالفت تندروها در داخل و خارج قرار گرفت. در جریان سخنرانی‌ها اعضا حزب کمونیست کارگری ایران به اعتراضات شدید پرداخته و یکی از آنان خود را نیمه عریان کرد، از سویی تلویزیون دولتی ایران علی‌رغم مصادف بودن با ماه محرم ۲ شب پیاپی گزیده ۳۰ دقیقه‌ای از کنفرانس را پخش کرد و روزنامه‌های مخالف اصلاحات خواستار محاکمه آنان شدند. شرکت کنندگان در کنفرانس پس از بازگشت بازداشت شدند و ۲ هفته بعد توقیف گسترده روزنامه‌های اصلاح طلب توسط دادستانی و بازداشت برخی از روزنامه نگاران سرشناس آغاز گردید.<sup>[29][30][31][32][33][34][35][36][37][38][39][40]</sup>

یکی از مهمترین وقایع دوران ریاست جمهوری خاتمی، اعتراضات ۱۸ تیر ماه ۱۳۷۸ بود که به واقعه «حمله به کوی دانشگاه تهران» شهرت یافت. شروع ماجرا از اعتراض عده‌ای از دانشجویان دانشگاه تهران درمورد توقیف روزنامه سلام بود که با واکنش شدید نیروهای امنیتی روبرو شد و در روز دوم، نیروهای امنیتی جمهوری اسلامی به خوابگاه دانشجویان حمله‌ور شدند و تعداد زیادی از دانشجویان را مورد ضرب و شتم قرار دادند که در ادامه به یک اعتراض همه‌جانبه از طرف اقشار مختلف و بخصوص دانشگاهیان تبدیل گردید. در نهایت حکومت بکمک نیروهای بسیج، سپاه و نیروهای انتظامی اعتراض‌ها را توسط حکومت نظامی اعلام نشده، بشدت سرکوب و مخالفان را به زندان انداخت که از جمله زندانیان معروف می‌توان به احمد باطنی اشاره کرد. در نهایت دولت از سرکوبگران بعنوان نیروی فشار نام برد و این اولین بار بود که این نیرو رسماً موجودیت پیدا کرد. همچنین معترضان را آشوبگر و اراذل نامیدند.

اما مهم‌ترین قضیه دوران حکومت خاتمی را می‌توان افشا و اعلام رسمی وجود «عوامل خودسر» در وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی که عامل «قتل‌های زنجیره‌ای» اعلام شدند، بود. این افشاگری به دستگیری یکی از سرشناسان وزارت اطلاعات به نام «سعید امامی» منجر شد. او بعدتر و طی یک واقعه مشکوک در زندان خودکشی کرد. در این واقعه نویسندگانی به طور سیستماتیک به قتل رسیدند از جمله داریوش و پروانه فروهر، محمد جعفر پوینده و محمد مختاری.

قضیه مهم دیگر بی شک لایحه اصلاح قانون مطبوعات به مجلس بود که به گفته بسیاری آغاز آزادی بیان در ایران بشمار می‌رفت و در حالی که مطابق با قوانین جمهوری اسلامی توسط نماینده منتخب مردم (رییس جمهور) و برای تصمیم‌گیری توسط بیش از ده‌ها تن از نمایندگان اصلاح طلب مجلس ششم در دستور کار مجلس شورای اسلامی قرار می‌گرفت با ابلاغ نامه رهبری به مهدی کروبی (رییس وقت مجلس) که توسط او به حکم حکومتی تعبیر شد، به صورت یک طرفه از صحن علنی مجلس خارج شد و برای مدتی صحن مجلس را صحنه نزاع لفظی نمایندگان اکثریت مجلس با نمایندگان اقلیت کرد که سر انجام با سخنان کروبی بایگانی شد.

در سطح بین‌المللی، خاتمی با مطرح کردن طرح «گفتگوی تمدن‌ها» در سازمان ملل متحد، مطرح شد و او را به عنوان مبدع این نظریه می‌شناسند.<sup>[41]</sup> دو دوره ریاست جمهوری سید محمد خاتمی (بویژه دوره نخست) آستن اتفاقات و بحرانها و کارشکنی‌های بزرگ و کوچک بسیاری

- [7] انتخابات ریاست جمهوری (اول و هفتم) در وبگاه روزنامه ایران، شماره ۲۱۴۷ - سال هشتم - دوشنبه ۲۰ خرداد ۱۳۸۱
- [8] سخنرانی روز ۱۴ اسفند بنی صدر در دانشگاه تهران، بی بی سی فارسی، بازیابی در تاریخ ۹ تیر ۱۳۹۰
- [9] Radical Islam: Iranian Mojahedin, by Ervand Abrahamian, Page 1, Publisher: I B Tauris & Co Ltd (December 31, 1989), ISBN ۱۸۵۰۴۳۰۷۷۲, ISBN ۹۷۸-۱۸۵۰۴۳۰۷۷۳
- [10] Iranian Mojahedin, by Ervand Abrahamian, Page 218, Publisher: I B Tauris & Co Ltd (December 31, 1989), ISBN ۱۸۵۰۴۳۰۷۷۲, ISBN ۹۷۸-۱۸۵۰۴۳۰۷۷۳
- [11] «برخی از کارکنان دفتر بنی صدر هم اعدام شدند». . رادیو زمانه، ۱۱ فروردین ۱۳۸۸. بازیابی شده در ۳۱ مارس ۲۰۰۹.
- [12] Radical Islam: Iranian Mojahedin, by Ervand Abrahamian, Page 219, Publisher: I B Tauris & Co Ltd (December 31, 1989), ISBN ۱۸۵۰۴۳۰۷۷۲, ISBN ۹۷۸-۱۸۵۰۴۳۰۷۷۳
- [13] راعی گلوچه، «شهید رجایی از ریاست جمهوری تا شهادت».
- [14] آغاز ولایت سید علی خامنه‌ای بر جهان اسلام مبارک/ چگونه آیت‌الله خامنه‌ای به رهبری رسیدند؟/ خوش به حال دل من چون تویی دارد آقا
- [15] 1392/3/13 دوشنبه روایتی تازه از جلسه انتخاب حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به رهبری انقلاب، وبگاه شورای نگهبان
- [16] انتخاب آیت‌الله خامنه‌ای به رهبری
- [17] رهبری، آیه ا... خامنه‌ای، خبرگان رهبری، مرجعیت، صلاحیت رهبری، اجتهاد
- [18] روایتی از جلسه انتخاب حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به رهبری
- [19] شخصیت‌های انقلاب اسلامی و یاران امام خمینی (س)
- [20] از رحلت امام خمینی (ره) تا انتخاب آیت‌الله خامنه‌ای به رهبری انقلاب
- [21] دفتر مقام معظم رهبری، زندگینامه
- [22]
- [23] Encyclopedia of World Biography on Sayyid Ali Khamenei, Ayatollah
- [24] مرکز اسناد انقلاب اسلامی
- [25] گزینه آیت‌الله خامنه‌ای برای رهبری، آیت‌الله آذری قمی بود وبگاه سلام نو
- [26] زعامت و رهبری، وبگاه شهید آوینی
- [27] مروری بر کارنامه ۸ ساله دولت هاشمی رفسنجانی جوان پرس
- [28] آشنایی با شورای اسلامی شهر تهران روزنامه همشهری
- [29] Akbar Ganji conference Berlin iran emami khamenei khatami eslahat
- [30] Akbar Ganji conference Berlin iran emami khamenei khatami eslahat
- [31] Akbar Ganji conference Berlin iran emami khamenei khatami eslahat jalae por
- [32] Akbar Ganji conference Berlin iran emami khamenei khatami eslahat jalae por
- [33] Akbar Ganji conference Berlin iran emami khamenei khatami kardavani ashkevari
- [34] Akbar Ganji conference Berlin iran emami khamenei khatami eslahat mehrangiz kar
- [35] Akbar Ganji conference Berlin iran emami khamenei khatami eslahat mehrangiz kar
- [36] Shahla Lahigi Akbar Ganji conference Berlin iran emami khamenei khatami kardavani ashkevari
- [37] Shahla Lahigi Akbar Ganji conference Berlin iran emami khamenei khatami kardava sahabi
- [38] Shahla Lahigi Akbar Ganji conference Berlin iran emami khamenei khatami kardava sahabi
- [39] Shahla Lahigi Akbar Ganji conference Berlin iran emami khamenei khatami kardava changiy pahlavan
- [40] Akbar Ganji conference Berlin iran emami khamenei khatami changiz Pahlavan
- [41] YouTube - H.E. Mohammad Khatami on the UN Alliance of Civilizations
- [42] دیدگاه‌های محمود احمدی‌نژاد، رئیس جمهور ایران (بی‌بی‌سی فارسی، ۲۶ ژوئن ۲۰۰۵)
- [43] «اعلام رسمی کاندیداتوری حسن روحانی/ با دولت تدبیر و امید می‌آیم». خبرگزاری مهر، ۲۲ فروردین ۱۳۹۲.
- [44] «حسن روحانی در میان هوادارانش رسماً اعلام کاندیداتوری کرد». پایگاه خبری تحلیلی اعتدال، ۲۲ فروردین ۱۳۹۲.
- [45] «حسن روحانی برای ثبت نام در انتخابات وارد ستاد انتخابات کشور شد». خبرگزاری مهر، ۱۷ اردیبهشت ۱۳۹۲.
- [46] «حسن روحانی برای تشکیل «دولت تدبیر و امید» ثبت نام کرد + زندگی‌نامه». خبرگزاری فارس، ۱۷ اردیبهشت ۱۳۹۲.
- [47] «حسن روحانی رئیس جمهور ایران شد». عصرایران، ۲۵ خرداد ۱۳۹۲. بازیابی شده در ۲۶ مه ۲۰۱۳.

## ۴ منابع متن و تصویر، مشارکت‌کنندگان و مجوزها

### ۱.۴ متن

- تاریخ جمهوری اسلامی ایران منبع: [https://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%AA%D8%A7%D8%B1%DB%8C%D8%AE\\_%D8%AC%D9%85%D9%87%D9%88%D8%B1%DB%8C\\_%D8%A7%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%DB%8C\\_%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86?oldid=16829387](https://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%AA%D8%A7%D8%B1%DB%8C%D8%AE_%D8%AC%D9%85%D9%87%D9%88%D8%B1%DB%8C_%D8%A7%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%DB%8C_%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86?oldid=16829387) مشارکت‌کنندگان: Nathaniel83، Amirreza، Xqbot، Rubinbot، همان، RetiredUser، Hariva، Dernhelm، S.abbasi، Tanhabot، ZxxZxxZ، Polyoarium، EbramBot، Mimi nosrati، World Cup 2010، AliBot، Rezabot، H.b.sh، تیرداد، Rozita، افشین شش، Adlerbot، 2010، Milad، Mahan، MahdiBot، Dexbot، YasBot، Rotlink، The Ocean، Mha1370، Fatemibot، Alirezamim، Mmmbbb78، Mahmoudi125، MammothBot و ناشناس: 5

### ۲.۴ تصاویر

- پرونده: **khordad\_60\_protests.jpg** منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0d/30\\_khordad\\_60\\_protests.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0d/30_khordad_60_protests.jpg) مجوز: Public domain مشارکت‌کنندگان: BBC Persian
- پرونده: **Ambox\_content.png** منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Ambox\\_content.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Ambox_content.png) مجوز: Public domain مشارکت‌کنندگان: El T (original icon); David Levy (modified design); Penubag (modified: Derived from Image:Information icon.svg هنرمند اصلی: color)
- پرونده: **Emblem\_of\_Iran.svg** منبع: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4e/Emblem\\_of\\_Iran.svg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4e/Emblem_of_Iran.svg) مجوز: Public domain مشارکت‌کنندگان: Madden: own algebraic / numeric construction according to the URL <http://flagspot.net/flags/ir'.html> هنرمند اصلی: Public domain مشارکت‌کنندگان: URL <http://www.isiri.org/portal/files/std/1.htm> and an English translation / interpretation at URL <http://flagspot.net/flags/ir'.html> Various: اصلی: هنرمند

### ۳.۴ محتوای مجوز

- Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0